

HÅLLBARHETSBEDÖMNING ÖVERSIKTSPLAN FÖR TIERPS KOMMUN

MED MKB FÖR STRATEGISK MILJÖBEDÖMNING

HÅLLBARHETSBEDÖMNING ÖVERSIKTSPLAN FÖR TIERPS KOMMUN

MED MKB FÖR STRATEGISK MILJÖBEDÖMNING

UPPDRAGSNAMN
HKB Tierp ÖP

UPPDRAGSNUMMER
10323797

FÖRFATTARE
Robin Andersson och Sofia Nöu

DATUM
2022-04-12

ÄNDRINGSDATUM
2022-04-19

Granskad av
Filippa Pershagen

Godkänd av
Emma Hell Lövgren

BESTÄLLARE

Tierps kommun

Kontaktperson: Adam Nyström adam.Nystrom@tierp.se

KONSULT

WSP Samhällsbyggnad

WSP Sverige AB
121 88 Stockholm-Globen
Besök: Arenavägen 7
Tel: +46 10 7225000

wsp.com

Uppdragsansvarig: Robin Andersson
Medverkande utredare: Sofia Nöu
Granskare: Filippa Pershagen

SAMLAD BEDÖMNING AV PLANFÖRSLAGET

För alla nya översiktsplaner ska en strategisk miljöbedömning genomföras. Syftet med en sådan bedömning är att integrera miljöaspekter i planen så att en hållbar utveckling främjas. Miljöbedömningen genomförs parallellt med, och integrerat i, planprocessen. Tierp har valt att utvidga bedömningen till att också inkludera sociala och ekonomiska konsekvenser. Detta avsnitt sammanfattar konsekvensbeskrivningen för Tierps kommuns nya översiktsplan så här långt, inför samråd. Texten utgör en icke-teknisk sammanfattning av arbetet.

Miljökonsekvenser

Sammantaget bedöms planförslaget medföra risk för negativa konsekvenser för kommunens *vatten* på grund av exploateringen som planen medger kombinerat med de delvis öppna och vaga riktlinjer. Kommunen har stor medvetenhet om befintliga utmaningar kopplat till blåstruktur och i vissa fall även förslag på åtgärder, men utan konkreta och mer plats specifika åtgärdsförslag eller riktlinjer vid den kommande planläggningen blir planens stöd vagt och öppet. I mark- och vattenanvändningskartan finns inga utpekade områden för de vattenåtgärder som presenteras i planen.

Naturen i Tierps kommun är rik och varierad. Enligt planförslaget medges majoriteten av utvecklingen på skogsmark. Bedömningen är dock att kommunen har ansträngt sig för att göra minimal påverkan på naturmiljön. Trots det finns en risk att det blir en negativ påverkan på den biologiska mångfalden och de ekologiska spridningssambanden när värdefull naturmark tas i anspråk. Planförslaget har höga ambitioner kopplade till kommunens naturvärden, dock vore det önskvärt med mer konkreta ställningstaganden som skulle skapa en tydligare styrning till kommande planeringskedan. Sammantaget bedöms planförslaget medföra både små positiva och små negativa konsekvenser för kommunens *naturvärden*.

Tierps kommun är en tätortsnära landsbygdskommun med ett variationsrikt landskap. Olika delar i kommunen har i sin tur en egen identitet och historia. Planförslaget har delvis höga ambitioner kopplade till Tierps kulturmiljövärden och visar på att kommunen är medveten om befintliga kulturhistoriska värden. Sammantaget bedöms planförslaget medföra risk för måttliga negativa konsekvenser för kommunens *kulturhistoriska värden*. Bedömningen baseras bland annat på att det är vaga riktlinjer kopplade till utveckling i områden som utgör riksintresse för kulturmiljövärden. Bedömningen kan mildras genom åtgärder som att exempelvis i planen ställa krav på att särskilda kulturmiljöutredningar ska ingå i framtagande av nya detaljplaner inom och i angränsning till för kulturmiljön särskilt värdefulla områden.

Planförslaget har delvis höga ambitioner och mål kopplat till kommunens klimatarbete, men det saknas en tydlighet i hur man ska hamna där. Sammanhängande och storskaliga bebyggelsen ska prioriteras i områden där kollektivtrafik enkelt kan nås. Kommunen har som ambition att skapa ett mer heltäckande, sammanhängande och säkert cykelvägsnät för att användningen av cykel ska öka. Planförslagets ställningstagande kring materialval i byggprocessen bedöms som ett starkt och positivt

ställningstagande. Sammantaget medför planförslaget både små positiva och små negativa konsekvenser för aspekten *klimatpåverkan*.

Sociala konsekvenser

Planförslaget har viss vägledning kring buller men saknar det helt för luftkvalitet. Kommunen är en glesbygdskommun som inte har samma behov som en kommun med stora och mer tättrafikerade städer, vilket medför att riktlinjer och ställningstagande är inte lika nödvändiga som en storstadskommun. Sammantaget medför planförslaget varken positiva eller negativa konsekvenser för både *luftkvalitet* och *buller*.

Planförslaget uppmärksammar ett antal risker som behöver hanteras i den planerade utvecklingen i kommunen. Det handlar bland annat om klimatrelaterade risker som ras, skred och översvämning vid skyfall, värmeböljor men också förorenad mark. Kommunen har höga ambitioner med delvis vaga riktlinjer och ställningstaganden, men förtydligande och i vissa fall även skarpare ställningstaganden efterfrågas. Sammantaget bedöms planförslaget medföra både positiva och negativa konsekvenser kopplat till hantering av *risker och klimatanpassning* i den kommande planeringen.

Planförslagets övergripande fokus på åtgärder som ska öka tryggheten och skapa inkluderande offentliga mötesplatser bedöms sammantaget medföra små positiva konsekvenser med avseende på *trygghet och trivsel*.

Kommunen har ett bra utgångsläge och höga ambitioner som sammantaget bedöms medföra positiva konsekvenser för människors *vardagsliv och levande samhällen*, dock skulle tydligare ställningstaganden i vissa vägledande verktygslådor öka planförslagets förmåga att vara stöd till fortsatt arbete.

Tydligare planeringsinriktningar eller åtgärdsförslag skulle skapa en röd tråd mellan vision och ställningstagande, men planförslaget visar på ambitioner som kan leda till en positiv utveckling och sammantaget bedöms den nya översiktsplanen medföra positiva konsekvenser för aspekten *inkludering och social sammanhållning*.

Ekonomiska konsekvenser

I termer av hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön innebär planförslaget sammantaget små negativa konsekvenser. Planförslaget medför irreversibla inspråktaganden av både skogsmark och till viss del jordbruksmark, dock sett till kommunens yta och graden av bebyggelse är det en begränsad påverkan.

Själva plandokumentet är i sig inte tillräckligt för att medge en bedömning av planförslagets långsiktiga kommunalekonomiska konsekvenser. Den markanvändning som redovisas i planen skapar möjligheter för ett samhällsbyggande men bedömningar av i vilken ordning och på vilka kommersiella villkor som områden ska utvecklas skjuts till senare processer. Planförslaget medger utveckling av fler bostadsområden. Planförslaget bedöms medföra varken positiva eller negativa konsekvenser för den *kommunala ekonomin*, med risk för små negativa konsekvenser eftersom underlag saknas.

Planförslaget har relativt lite innehåll som direkt påverkar *näringslivets förutsättningar* i kommunen. Ny bebyggelse för verksamheter planeras

främst i anslutning till befintliga verksamheter och infrastruktur. Kommunens geografiska läge ger goda möjligheter att attrahera företag och nyetableringar. Dessa möjligheter uppmärksammas i planförslaget. Sammantaget bedöms planförslaget medföra små positiva konsekvenser.

Innehåll

SAMLAD BEDÖMNING AV PLANFÖRSLAGET	3
1 INLEDNING	8
2 PLANFÖRSLAGET	8
3 FÖRUTSÄTTNINGAR	10
3.1 PLANER OCH GÄLLANDE BESTÄMMELSER	10
4 METOD	13
4.1 ARBETSSÄTT	13
4.2 VÄRDERING AV KONSEKVENSER	14
5 AVGRÄNSNING	14
5.1 AVGRÄNSNING I TID	15
5.2 AVGRÄNSNING I RUM	15
5.3 AVGRÄNSNING I SAK	15
5.4 EKOSYSTEMTJÄNSTER	15
6 MILJÖKONSEKVENSER	17
6.1 VATTEN	17
6.2 NATUR	20
6.3 BEBYGGELSE, KULTURMILJÖ OCH LANDSKAP	23
6.4 KLIMATPÅVERKAN	25
7 SOCIALA KONSEKVENSER	28
7.1 HÄLSA OCH LIVSMILJÖ	28
7.2 TRYGGHET OCH TRIVSEL	31
7.3 HÅLLBART VARDAGSLIV OCH LEVANDE SAMHÄLLEN	33
7.4 INKLUDERING OCH SOCIAL SAMMANHÅLLNING	36
7.5 RISK OCH KLIMATANPASSNING	37
8 EKONOMISKA KONSEKVENSER	40
8.1 HUSHÅLLNING MED MARK, VATTEN OCH DEN FYSISKA MILJÖN I ÖVRIGT	40
8.2 KOMMUNAL EKONOMI	42
8.3 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR NÄRINGSLIVET	43
9 ALTERNATIV	45
9.1 MILJÖNS SANNOLIKA UTVECKLING OM PLANEN INTE ANTAS	45
9.2 AVFÄRDADE ALTERNATIV	46
10 SAMLAD BILD	47
10.1 KONSEKVENSERNA SAMMANFATTADE	47
10.2 PLANFÖRSLAGET OCH MILJÖKVALITETSMÅLEN	51
11 REFERENSER	53

12 BILAGA 1. RIKSINTRESSEN OCH ANDRA OMRÅDESSKYDD	54
12.1 RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRD	54
12.2 RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD	54
12.3 RIKSINTRESSE FÖR FRILUFTSLIVET	55
12.4 RIKSINTRESSE FÖR KOMMUNIKATIONER	56
12.5 RIKSINTRESSE FÖR TOTALFÖRSVAR	57
12.6 RIKSINTRESSE FÖR YRKESFISKE	57
12.7 RIKSINTRESSE FÖR ENERGIPRODUKTION	58
12.8 NATURA 2000	58
12.9 KULTURRESARVAT	59
12.10 NATURRESERVAT OCH TILLTRÄDESSKYDD	59
12.11 EKOLOGISKT KÄNSLIGA OMRÅDEN	61
12.12 NATURVÅRDSAVTAL	61
12.13 DJUR- OCH VÄXTSKYDDSOMRÅDEN	61
12.14 STRANDSKYDD	62
12.15 BIOTOPSKYDDADE NATURMILJÖER	62
12.16 VATTENFÖREKOMSTER	63
12.17 ÖVRIGT SKYDDAT VATTEN	65

1 INLEDNING

En översiktsplan beskriver en kommuns avsikter i fråga om mark- och vattenanvändning, bebyggelseutveckling, riksintressen och allmänna intressen i övrigt. Alla kommuner ska ha en aktuell översiktsplan. Tierps kommuns gällande översiktsplan antogs av kommunfullmäktige år 2011. Sedan dess har kommunen utvecklats och behovet av en ny översiktsplan vuxit fram. Kommunfullmäktige gav år 2018 kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram en ny översiktsplan (ÖP).

Enligt 6 kap. 3 § miljöbalken ska en kommun som upprättar en plan eller ett program som krävs i lag eller annan författning göra en strategisk miljöbedömning om genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. En översiktsplan anses alltid medföra sådan påverkan. Miljöbedömningsarbetet ska dokumenteras i en konsekvensbeskrivning.

I syfte att skapa ett bredare beslutsunderlag har kommunen valt att genomföra miljöbedömningen som en del av en bredare *hållbarhetsbedömning*. I denna konsekvensbeskrivning redovisas därför planens konsekvenser i termer av hållbar utveckling samlat, med de delar som utgör miljökonsekvensbeskrivning enligt miljöbalkens krav är tydligt markerade.

Rapporten har följande delar: I kapitel 2 beskrivs kortfattat planförslagets huvudsakliga innehåll. Kapitel 3 redovisar förutsättningarna för planeringen i kommunen, och det efterföljande 4:e kapitlet de riksintressen och andra områdesskydd som påverkar planeringen. Kapitel 5 summerar den metod som använts i arbetet med hållbarhetsbedömningen och kapitel 6 den avgränsning som gjorts. Planförslagets miljömässiga, sociala och ekonomiska konsekvenser redovisas i kapitlen 7-9. I vart och ett av avsnitten i dessa kapitel ges konkreta förslag på hur planförslaget kan utvecklas och kompletteras inför nästa skede.

Alternativ och miljöns sannolika utveckling om planen inte antas redovisas i kapitel 10. I kapitel 11 ges en samlad bild av konsekvenserna, tillsammans med förslag på fortsatt arbete i planeringen i stort.

2 PLANFÖRSLAGET

Förslaget till en ny översiktsplan syftar primärt till att visa på och staka ut riktningen för utvecklingen av Tierps kommun fram till horisontår 2050. Planförslaget ska bidra till förverkligandet av kommunens vision:

Tierps kommun är en grön och harmonisk oas för hela livet.

Här förenas landsbygdens lugn med närheten till storstadens puls.

Vi använder kraften ur vår historia och med engagemang och företagsamhet går vi gemensamt tryggt in i framtiden.

Framtagandet av det nya förslaget till översiktsplan är ett resultat av en kommunövergripande medborgardialog som utgjort underlag för planhandlingarnas framtagande.

Förslaget till ny översiktsplan ska vägleda beslut och avvägningar mellan olika intressen och andra ställningstaganden för kommunens mark- och vattenanvändning och ska därmed ge förutsättningar för framtida planering. Planen ska även lägga grunden för hur översiktsplaneringen ska bidra till att nå en hållbar samhällsutveckling i hela Tierps kommun och samtidigt bidra till uppfyllandet av de globala hållbarhetsmålen enligt Agenda 2030. I och med detta ska planförslaget även konkretisera hur den hållbara utvecklingen ska införlivas i den kommunala verksamheten.

Arbetet utgår från Boverkets översiktsplanemodell 2.1 och är därför uppdelat i 3 olika delar, *Utvecklingsinriktningar*, *Mark- och vattenanvändning* samt *Riksintrussen och andra värden*. Inom arbetet med att ta fram en ny översiktsplan har lokala mål för planeringen av den fysiska miljön formulerats.

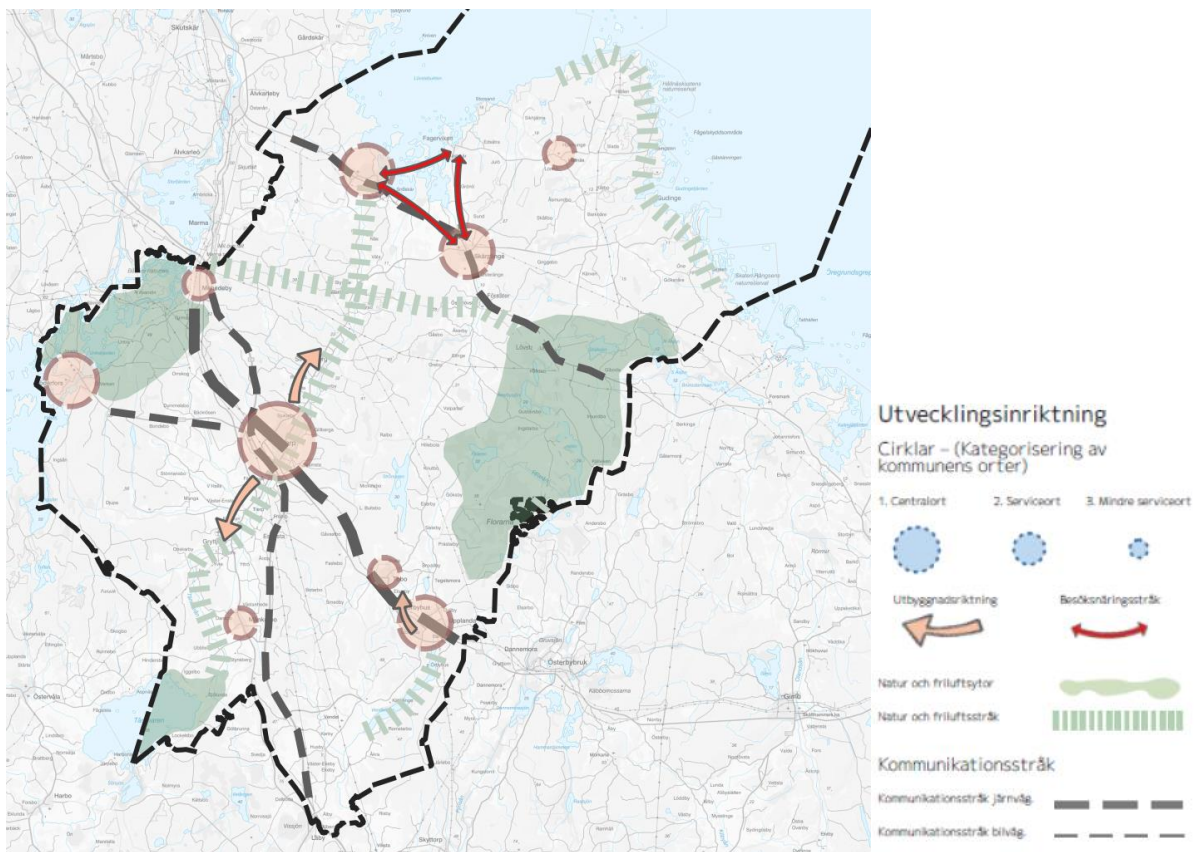
I översiktsplanen definieras 7 övergripande utvecklingsstrategier:

Tierps roll i regionen, Ett starkt näringsliv och framåtanda, Samlat och blandat, Mötesplatser och offentliga rum, Kollektivtrafik, buss, cykel och gång, Gröna och blå värden i samhällsplaneringen samt Besöksnäring, gröna näringar och levande landsbygd.

Strategierna syftar till att vara framåtblickande och beskriva vad kommunen har för avsikt att åstadkomma på sikt, samt ge en vägledning för att kunna nå en långsiktigt hållbar mark- och vattenanvändning. Strategierna ska fungera vägledande för utvecklingskartan och ska även utgöra ett stöd för fortsatt planering i kommunen.

Kopplat till kommunens övergripande utvecklingsstrategier finns en utvecklingsinriktningskarta som redovisar de övergripande strukturerna för bebyggelse, natur, friluftsliv och kommunikationer med tillhörande ställningstaganden för hur dessa strukturer bör utvecklas.

Planförslaget innehåller konkreta mål för invånarantal i respektive orter fram till 2050, och totalt förutspås kommunens befolkning öka från 21 000 invånare till upp emot 30 000 invånare år 2050. Den största befolkningsökningen ska ske genom delvis pågående utvecklingsprojekt som exempelvis Siggbo i Tierp och Karlholm strand i Karlholm. Även i Örbyhus och Tobo föreslås en förhållandevis stor befolkningsökning. I andra orter förväntar man sig en mindre befolkningsökning.

3 FÖRUTSÄTTNINGAR

3.1 PLANER OCH GÄLLANDE BESTÄMMELSER

3.1.1 Regional utvecklingsstrategi och Agenda 2030-strategi för Uppsala län

Den gällande regionala utvecklingsstrategin och Agenda 2030-strategin för Uppsala län antogs av regionfullmäktige i mars 2021. Tierps kommun ska arbeta för att bidra till strategins förverkligande. Visionen för Uppsala län är "ett gott liv i en nyskapande och hållbar kunskapsregion med internationell lyskraft". Visionen visar på ett långsiktigt önskvärt tillstånd. Samtidigt som regionen strävar mot att uppnå länets vision tar de även steg mot de globala målen, och vice versa. De globala målen och länets vision konkretiseras i tre strategiska utvecklingsområden för länet: "En region för alla, En hållbart växande region och En nyskapande region". Med en region för alla menas att hela Uppsala län ska präglas av ett gott samhällsklimat som är öppet och inkluderande med hög tillit.

Uppsala ska vara ett växande län där invånarna lever i trygga och attraktiva livsmiljöer med god tillgänglighet och bostäder efter behov. Länet ska ha en livskraftig miljö och natur, där länet bidrar till den ekologiska återhämtningen samtidigt som den är långsiktigt växande.

En nyskapande region innebär en region som är internationellt erkänd för en utmanings- och kunskapsdriven utveckling och hållbar tillväxt.

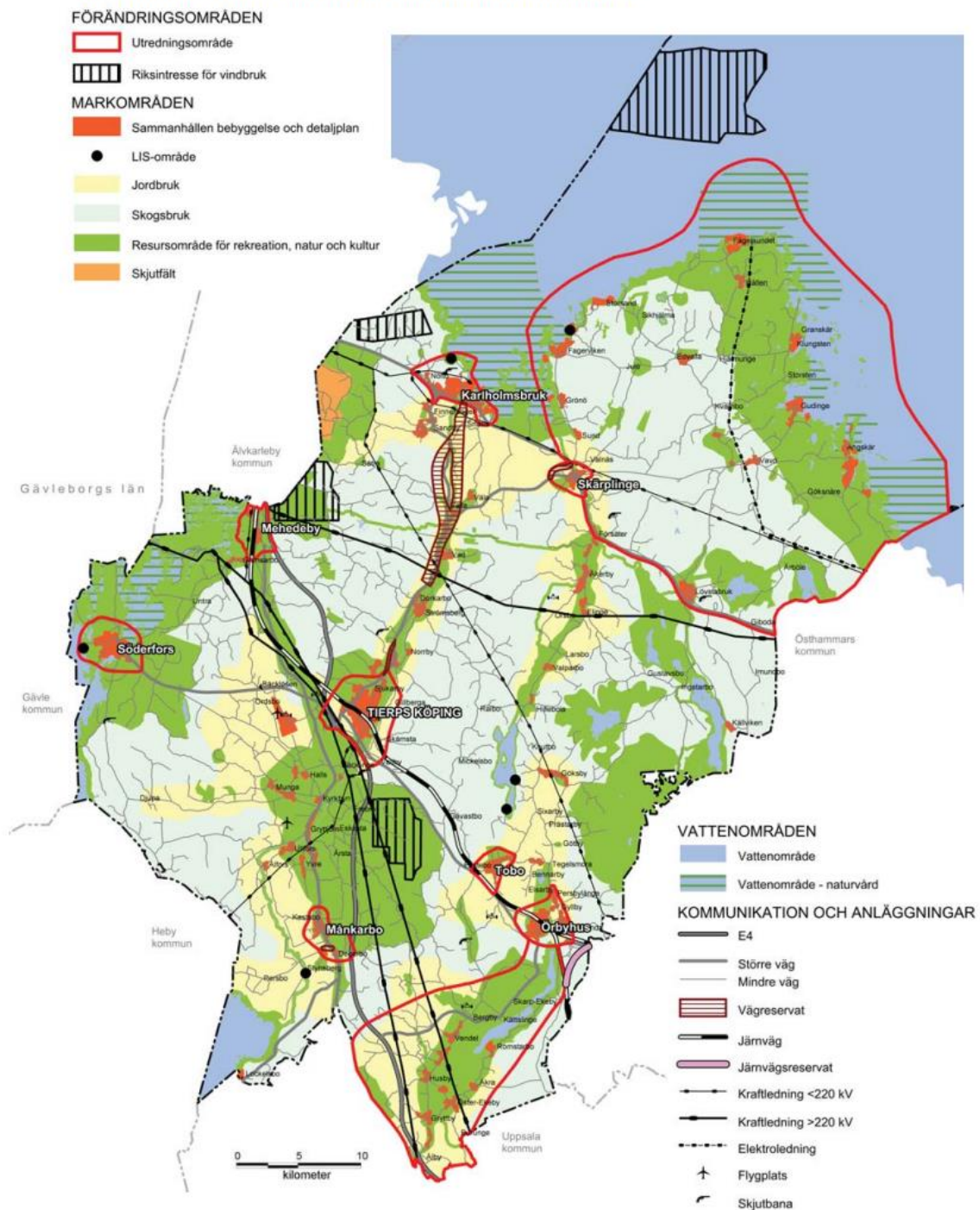
3.1.2 Översiktsplan 2010

I gällande översiktsplan för Tierps kommun, ÖP 2010, presenteras en övergripande inriktning för utvecklingen av kommunen. I den tillhörande markanvändningskartan illustreras inriktningen för framtida markanvändning, se Figur 1.

Planen utgår från en strävan mot hållbar utveckling, enligt Brundtlandskommissionens definition. Planens utgångspunkt är "vision för Tierps kommun", Tierps kommun kännetecknas av utveckling och tillväxt, god livsmiljö och att barn och ungdomar är prioriterade. Detta tar sig i uttryck i behovet av goda kommunikationer, goda etableringsmöjligheter, mycket goda och varierande boendemiljöer och god service samt framhävande av natur- och kulturvärdena.

De huvudsakliga dragen i planen är att förtäta befintlig bebyggelse i stråk med goda möjligheter till kollektivtrafikförsörjning och knutpunkter till service. Utveckling av en levande landsbygd, där ny bebyggelse föreslås i kommunikationsnära lägen och i anslutning till befintlig bebyggelse. De värdefullaste jordbruksmarkerna ska inte bebyggas och avstyckningar för ny bebyggelse ska inte hindra ett fortsatt brukande. En samlad grönstruktur som omfattar den mest värdefulla naturen i kommunen.

MARK- OCH VATTENANVÄNDNING - med områdesvisa beskrivningar och rekommendationer

Figur 1 Markanvändningskarta tillhörande Tierps kommuns översiktsplan 2010. Källa: Tierps kommun, 2011.

3.1.3 Vägledande och styrande dokument

Parallellt med översiktsplanen finns det ett flertal program, planer och policydokument som på olika sätt relaterar till planens syfte och mål och därför varit vägledande i kommunens översiktsplanearbete. Dessa kan vara befintliga, planerade eller under framtagande. Vilka dessa vägledande och styrande dokument är och i framtiden kan komma att vara listas nedan.

Planer:

- Avfallsplan för Tierps kommun 2020-2022
- Cykelplan för Tierps kommun 2015
- Bostadsförsörjningsplan 2013-2025
- Tillgänglighetsplan för offentlig utemiljö i Tierps kommun 2016
- Klimat- och energiplan för Tierps kommun 2020
- VA-plan 2014

Policys:

- Folkhälsopolicy för Uppsala län 2008
- Idrotts- och fritidspolicy 2015
- Kulturpolicy 2015
- Policy för naturvård i Tierps kommun 2020
- Tillgänglighetspolicy 2008
- Policy funktionsnedsättning 2013

Den övergripande visionen för hela kommunen är

"Tierps kommun är en grön och harmonisk oas för hela livet. Här förenas lugn med närheten till storstadens puls. Vi använder kraften ur vår historia och med engagemang och företagsamhet går vi gemensamt tryggt in i framtiden"

4 METOD

Syftet med denna hållbarhetsbedömning är att bidra till helhetssyn och kvalitetssäkring i framtagandet av översiktsplanen. Arbetet med hållbarhetsbedömningen har samordnats och integrerats med planarbetet. Hållbarhetsbedömningen utgör även strategisk miljöbedömning enligt miljöbalkens krav. Syftet med att genomföra en miljöbedömning är enligt lagtexten i 6 kap "att integrera miljöaspekter i planen så att en hållbar utveckling främjas". Miljöbedömningen ska fungera som stöd för, och ge underlag till, arbetet med att hitta en lämplig utformning av planen. Den ska främja ökad miljöhänsyn och göra det möjligt att redan i planarbetet väga miljökonsekvenser mot andra samhällsintressen.

Samråd med länsstyrelsen angående undersökning och avgränsning av betydande miljöaspekter har genomförts den 26 oktober 2021.

4.1 ARBETSSÄTT

Genom att integrera mål för hållbarhet i den översiktliga fysiska planeringen ökar förutsättningarna för ett framgångsrikt arbete med hållbar utveckling. Hela arbetet med hållbarhetsbedömningen görs med de globala hållbarhetsmålen som fond. Utifrån detta har sedan en struktur för hållbarhetsbedömningen tagits fram med preciserade rubriker, se Figur 2 nedan.

De avsnitt av konsekvensbeskrivningen som motiveras av krav i miljöbalken är markerade med "MB" i respektive avsnittsrubrik.

På samma sätt som MKB-delarna av hållbarhetsbedömningen avgränsas och fokuseras i samråd med länsstyrelsen så har en avsmalning och prioritering gjorts av vilka sociala och ekonomiska perspektiv som ska hanteras i hållbarhetsbedömningen, utifrån planförslagets syfte och inriktning.

Symbolen **MB** indikerar krav och innehåll i MKB enligt miljöbalken 6 kap. 2 §. Övriga rubriker är konsekvenser ur ett hållbarhetsperspektiv

Figur 2 Generell modell för hållbarhetskonsekvensbedömning.

Beskrivningar och bedömningar har gjorts av WSP:s konsultgrupp med särskild kunskap om konsekvensbedömningar. Arbetet har utförts med stöd av allmänt tillgängligt material från exempelvis myndigheter och kommunen själv, samt utredningar som tagits fram i arbetet med planförslaget. Några fristående beräkningar eller modellkörningar har inte gjorts inom ramen för hållbarhetsbedömningen.

4.2 VÄRDERING AV KONSEKVENSER

Vid bedömning av en plans påverkan analyseras i huvudsak planförslagets strategier, riktlinjer och markanvändningskarta. Rättesnöret är frågan – bidrar planen till eller motverkar planen en hållbar utveckling? För att kunna besvara frågan och bedöma konsekvenserna av ett planförslag bedöms huruvida förslaget ger tydlig vägledning i den fortsatta planeringen. För att ge tillräcklig vägledning måste strategier, riktlinjer och markanvändningskarta vara samstämmiga och eventuella målkonflikter måste ha hanterats.

För att beskriva ett planförslags konsekvenser används ofta begreppen *påverkan*, *effekt* och *konsekvens*.

- **Påverkan** är den förändring av fysiska eller beteendemässiga förhållanden som planens genomförande medför.
- **Effekt** är den förändring i miljön som påverkan medför, som till exempel förlust av värdefulla naturmiljöer, buller eller luftföroreningar.
- **Konsekvens** är den verkan de uppkomna effekterna har på en viss företeelse, till exempel människors hälsa eller biologisk mångfald.

För att beskriva konsekvenserna används följande skala:

- Stora, måttliga eller små negativa konsekvenser
- Varken positiv eller negativ konsekvens
- Stora, måttliga eller små positiva konsekvenser

Ett värde kan vara olika stort, vilket får betydelse för hur stor konsekvensen blir. Vid bedömning av konsekvenser vägs ingreppets omfattning och det berörda objektets värde alternativt känslighet in. Om ett område med högt värde/hög känslighet störs i stor omfattning innebär det stora negativa konsekvenser medan små störningar i ett område med högt värde innebär måttliga negativa konsekvenser.

Bedömningen av påverkan och konsekvens görs i förhållande till nuläget om inget annat anges.

En översiktsplan är ett planeringssteg som ligger tidigt i planprocessen och det är inte alltid möjligt att bedöma konsekvenserna av de ställningstaganden som görs. För vissa aspekter har därför bedömningarna delvis karaktären av riktninganalyser som visar på en trolig utveckling.

Effekter och konsekvenser av planförslaget kan i vissa fall påverkas av utvecklingen i kringliggande kommuner samt i regionen som helhet. Samlade effekter kan också uppstå när många var för sig små bidrag samverkar och förstärker eller motverkar varandra över tid.

5 AVGRÄNSNING

Avgränsningen av de delar av hållbarhetsbedömning som styrs av miljöbalkens krav syftar till att koncentrera arbetet till de frågor som är väsentliga för de val och beslut som behöver fattas för den

aktuella planeringsnivån. Avgränsningen redovisas nedan. Ett samråd om avgränsningen genomfördes med länsstyrelsen 2021-11-02.

5.1 AVGRÄNSNING I TID

Horisontåret för hållbarhetsbedömning är satt till år 2050, samma som för översiktsplanen. Det medför att tidsperioden för bedömningarna av miljöpåverkan är satt till år 2050. Vid den tiden bedöms huvuddelen av den utveckling som presenteras i planen ha genomförts och givit resultat.

5.2 AVGRÄNSNING I RUM

Den rumsliga avgränsningen utgörs huvudsakligen av kommungränsen. För exempelvis påverkan på vatten kan beslut i översiktsplanen medföra effekter även för recipienter som delvis är belägna i angränsande kommuner. Sociala och ekonomiska effekter av översiktsplanen har även dessa en utbredning som skiljer sig från kommunens fysiska gräns.

I konsekvensbeskrivningen varierar därför det geografiska område för vilka konsekvenserna beskrivs beroende på vilken miljöaspekt som studeras.

5.3 AVGRÄNSNING I SAK

Planförslaget har konsekvensbedömts utifrån dess ställningstaganden och inriktningar för mark- och vattenområden. Dessa har analyserats och konsekvensbedömts på en övergripande nivå. Utformning och lokalisering av byggnader samt prövning av andra verksamheter som kan antas vara miljöstörande prövas och bedöms i senare planeringsskeden och prövningsprocesser.

De *miljöaspekter* som bedöms vara betydande och som har konsekvensbedömts är:

- Vatten (ytvatten, grundvatten)
- Natur (bland annat biologisk mångfald och ekologiska samband)
- Bebyggelse, kulturmiljöer och landskap
- Klimatpåverkan
- Risk och klimatanpassning
- Hälsa och livsmiljö (inkl. buller, luftkvalitet)
- Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt

De övriga aspekter som konsekvensbedömts presenteras i

Figur 2 i *avsnitt 5.1*. ovan. Frågor rörande strålning (elektromagnetiska fält, markradon) bedöms inte vara relevanta för miljöbedömningen av översiktsplanen då detta är aspekter som mer ändamålsenligt hanteras i kommande detaljplanering.

5.4 EKOSYSTEMTJÄNSTER

Ekosystemtjänster är ett samlingsbegrepp för de funktioner hos naturen som ger människan nytta som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Det handlar bland annat om förmågan att rena vatten, reglera vattenflöden, rena luft och bilda bördiga jordar som ger oss nytta som exempelvis vatten att dricka, mat att äta och ren luft att andas. Ekosystemtjänster är beroende av levande organismer och fungerande ekosystem. Tjänsterna delas vanligtvis in i kategorierna försörjande, reglerande, kulturella och stödjande.

Ekosystemtjänster berör flertalet av hållbarhetsaspekterna som bedöms i detta dokument. För att undvika upprepning konsekvensbedöms inte ekosystemtjänsterna separat utan de ingår i andra rubriker i hållbarhetsbedömningen. Till exempel hanteras ekosystemtjänsterna:

- *biologisk mångfald/habitat* och *ekologiskt samspel* i avsnittet natur (7.2),
- *rekreation* i avsnittet hållbart vardagsliv och levande samhällen (8.3), och

- *klimateanpassning* (skyfall och värmeöar) i avsnittet risk (8.5).

I 3 och 4 kap. miljöbalken finns bestämmelser om en god hushållning med mark- och vattenområden. Särskilda regleringar med ekosystemtjänster som begrepp saknas i lagstiftningen. Flera av de strukturer som ger upphov till ekosystemtjänster benämns dock i Plan- och bygglagen (PBL) som allmänna intressen som alltid ska beaktas i planering och byggande. Exempel på sådana intressen är jord- och skogsbruk, tillgång till parker, grönområden och natur. I miljöbalken nämns fler allmänna intressen som ska beaktas, exempelvis ekologiskt särskilt känsliga områden, riksintressen och tätortsnära grönområden.

Inom det nationella miljömålsarbetet finns två etappmål som rör stadsgrönska. Boverket har tagit fram en vägledning och metod för hur kommuner kan integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i planering, byggande och förvaltning. Statens målsättning är att kommunerna i planering, byggande och förvaltning senast 2025 ska integrera och tillvarata ekosystemtjänster i urbana miljöer.

6 MILJÖKONSEKVENSER

6.1 VATTEN

Ytvattnet är det vatten som finns i hav, sjöar och vattendrag. Dagvatten är det vatten som tillfälligt ansamlas på markytan till följd av nederbörd, is/snösmältning eller uppsträngande grundvatten. Via ytavrinning eller dagvattensystem kan dagvattnet nå våra ytvatten. Grundvatten bildas när nederbörd tränger ner i marken. Gränsen där samtliga hålrum, sprickor och porer i marken är vattenfyllda kallas för grundvattennivån. Inom ett avrinningsområde styrs grundvattennivån av ett antal olika faktorer såsom marknivåns höjdskillnader, väderleksförhållanden, närliggande vattendrag samt lokala berg- och jordarter. I urbana miljöer påverkas grundvattenförhållandena även av hårdgjorda ytor, ledningar i mark med mera.

Yt- och grundvatten ingår som en integrerad del av det hydrologiska kretsloppet och det sker också ett ständigt utbyte mellan yt- och grundvatten. Avgörande för de olika vattnens kvalitet är deras naturliga egenskaper samt den omgivningspåverkan de utsätts eller tidigare utsatts för. Påverkan på yt- och grundvatten är starkt beroende av markanvändning. En ökad andel hårdgjorda ytor såsom asfalt minskar infiltrationen till grundvattnet och ökar mängden dagvatten. Föroreningsmängden i dag- och grundvatten är beroende av vilka verksamheter som finns.

Nuläge och förutsättningar

I Tierp finns det totalt 48 ytvattenförekomster, 11 sjöar, 30 vattendrag, fem kustområden och två utsjövatten.

De kustvatten som finns inom kommunen är Lövstabukten, Bottenhavet och Öregrundsgrepen. Inget av kustvattenområdena klarar i dagsläget vattendirektivets krav på god ekologisk och kemisk status. Enligt Vatteninformationssystem Sverige (VISS) klarar inga kustvatten god status även om kvicksilver exkluderas. Fyra av kustområdena har måttlig ekologisk status och ett har otillfredsställande status. Samtliga kustområden uppnår ej god kemisk status. Det största miljöproblemet inom kommunen är övergödning vilket leder till syrefattiga förhållanden samt miljögifter. På vissa platser finns det även rester av tungmetaller i bottensedimentet till följd av de historiska bruksorterna som finns runt om i kommunen. De grunda vikarna i anslutning till kusten är särskilt känsliga för ökad näringstillförsel, speciellt de trösklade vikarna som har mycket sköra ekosystem.

De flesta av kommunens sjöar är grunda och värdefulla för fågellivet. I stort sett har alla sjöar sänkts för att ge mer jordbruksmark. Kommunens sjöar har blandad ekologisk status. Två uppnår god status, en hög status, en otillfredsställande status och sju måttlig status. Alla sjöar är klassade som uppnår ej god kemisk status. Det största miljöproblemet är höga halter av kvicksilver och bromerad difenyleter, som finns i bland annat flamskyddsmedel.

Det finns även ett stort antal vattendrag som korsar kommunen. I nordvästra delen av kommunen flyter Nedre Dalälven och i öster finns det stora vattenkomplexet Forsmarksån med Finnsjön som största sjö. Samtliga vattendrag har måttlig ekologisk status och uppnår ej god kemisk status. Många av kommunens vattendrag är påverkade av övergödning på grund av jordbruket. Även bekämpningsmedel från jordbruken finns i vattendragen, även om användningen av bekämpningsmedel minskat de senaste åren.

I Tierp finns elva grundvattenförekomster. Tio av kommunens grundvattenförekomster har god kemisk och kvantitativ status. En av grundvattenförekomsterna, Edvalla, har bedömts ha otillfredsställande kvantitativ och kemisk status. Fem av grundvattenförekomsterna har enligt Vattenmyndigheten en risk

för försämring av den kemiska statusen. Bakgrunden till riskbedömningarna är bland annat risk för höga kvävebelastningar från enskilda avlopp, risk för läckage av kemikalier vid olyckor i samband med transport av farligt gods eller i samband med grustäktverksamhet. Grundvattentillgången är främst belägen längs Tierps kust vilket leder till att det finns en risk för saltvatteninträngning.

Det finns sju kommunala vattenverk i Tierp. Hela den kommunala vattenförsörjningen utgörs av vattenverk. Vattenverk finns i Arvidsbo, Västland, Mehedeby, Månkarbo, Odens källa, Lövestabruk och Edvalla. Vid torrår förstärks vattenförsörjningen i Västland av att vatten tas från Tämnrån och infiltreras i Tierpsåsen. Det finns även fem reservvattentäkter inom kommunen.

Det finns cirka 4000 fastigheter inom kommunen som har enskilt avlopp. En övervägande del av de enskilda avloppen uppfyller i dagsläget inte kraven i lagstiftningen. De grunda havsvikarna mellan Karlholmsbruk och Fagerviken är starkast påverkade av övergödning i Tierps kommun. Förutom påverkan från närområdet transporteras utsläpp från en stor del av de enskilda och kommunala avloppen via Tämnrån och Strömarån till dessa kustvatten. Kommunen har en VA-plan från 2014.

I Tierps kommun är åtta våtmarker utpekade i myrskyddsplanen, vilket är mycket för en kommun. Myrskyddsplanen för Sverige redovisar landets mest värdefulla myrar som ännu inte har något långsiktigt skydd. Enligt miljö kvalitetsmålet Myllrande våtmarker ska samtliga våtmarker i myrskyddsplanen ha ett långsiktigt skydd. Landhöjningsmyrarna i Tierp är unika även internationellt sett då det är ovanligt med en så flack landhöjningskust. Ett av de utpekade objekten, Florarna, är skyddat som naturreservat. För resterande sju är hela eller delar av området utpekade som Natura 2000-områden. Det finns många våtmarksmiljöer i kommunen som är klassade som rikkärr. Rikkärr är myrar med högt kalkinnehåll och relativt högt pH. Det är en av de artrikaste våtmarkstyperna i Sverige. Man kan hitta både hotade snäckarter och orkidéer i dessa miljöer.

Kommunen ingår i sex avrinningsområden, samtliga av områdena delas med en eller flera grannkommuner. Avrinningsområdena är Dalälven, kustmynnande mellan Dalälven och Tämnrån, Tämnrån, kustmynnande mellan Tämnrån och Forsmarksån, Forsmarksån samt Norrström (Fyrisån). Dalälven och kustmynnande mellan Dalälven och Tämnrån ingår i Bottenhavets vattendistrikt och resterande fyra ingår i Norra Östersjöns vattendistrikt.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Miljö kvalitetsnormer (MKN) för landets vattenförekomster är juridiskt bindande (5 kap. MB) och anger den kvalitet som en vattenförekomst ska ha till ett visst år.

Tillstånd till ett projekt eller en verksamhet eller godkännande av detaljplan får inte ges om åtgärden, verksamheten eller planen riskerar att orsaka en försämring av status eller äventyrar möjligheten att en miljö kvalitetsnorm uppfylls. Vattenförekomsterna omfattas även av ett icke-försämringskrav, vilket innebär att mänskliga verksamheter inte får försämrast statusen för en förekomst. I och med en vägledande dom från EU-domstolen ska icke-försämringskravet gälla på kvalitetsfaktornivå. För kvalitetsfaktorer som redan befinner sig i sämsta statusklass innebär all ytterligare belastning en försämring av status oberoende om den sammanlagda bedömningen inte riskerar att försämrast.

Enligt EU:s vattendirektiv ska medlemsstaterna skydda, förbättra och återställa alla ytvattenförekomster. Det finns alltså en skyldighet att bidra till en förbättring av recipientens status (det s.k. förbättringskravet).

Vid alla planer eller projekt ska det redovisas om möjligheten att uppnå MKN äventyras eller om det finns risk för statusförsämring.

Planförslagets konsekvenser

I planförslaget beskrivs en ambition att sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och att deras variationsrika livsmiljöer ska ha goda livsförhållanden. Planen lyfter även att vattenmiljöer i närheten av tätorterna ska hanteras som en resurs och framhävas. Naturbaserade lösningar som

dagvattenhantering nämns i planförslaget, vilket är positivt för många aspekter bland annat biologisk mångfald.

Planförslaget kommer innebära att bostadsområden byggs ut och till viss del kommer detta ske genom att naturmark ianspråkats. Genom att bebygga och hårdgöra genomsläppliga ytor ökar mängden dagvatten som måste tas om hand. Kommunen visar dock stor medvetenhet kring behov av dagvattenhantering och lyfter att dagvatten ska hanteras och infiltreras lokalt i största möjliga mån. Det ++bedöms som positivt att en dagvattenstrategi ska tas fram. Det går dock inte att bedöma på vilket sätt det kommande strategiska underlaget kommer att hantera/mildra påverkan på kommunens vatten vid framtida bebyggelseutveckling. Det vore därför önskvärt om det även i översiktsplanen gavs mer konkreta exempel på hur exempelvis arbetet med att förbättra statusen i kommunens vattenförekomster ska genomföras. I Ortsbeskrivningen om Örbyhus finns tydliga riktlinjer kring att en analys och åtgärdsplan för dagvattenhantering ska tas fram, vilket bedöms som positivt då hänsyn tagits till platsens specifika förutsättningar.

Inom kommunen finns många fastigheter med enskilda avlopp och i den gällande VA-planen beskrivs risker kopplade till dessa. I översiktsplanen saknas det tydliga riktlinjer kring hur kommunen ska hantera de enskilda avloppen, dock nämns det att kommunen genomför en inventering av anläggningarna. Utmaningarna kopplat till de enskilda utmaningarna blir särskilt betydelsefulla då fler och fler fritidshusområden omvandlas till permanentboende. Det vore önskvärt om översiktsplanen gav lite mer tydlighet kopplat till kommunens ambition för att minska den negativa påverkan på miljön från enskilda avlopp.

Att planförslaget lyfter och tydliggör sjöarnas brister kopplat till ekologisk och kemisk status bedöms som positivt, samt att åtgärder presenteras. Exempelvis nämns det att minskat näringsläckage, biotopvård och avlägsnande av vandringshinder för fiskar krävs. Ny bebyggelse eller verksamheter får inte försämra vattnets status. Allt som sker i närheten av vatten måste bidra till att uppfylla vattendirektivets krav. Åtgärderna bedöms dock vara något vaga vilket kan medföra att översiktsplanens mister en del av sin potential som stöd för kommande och mer detaljerad planering.

Utmaningar och hot kopplat till fiske nämns i planförslaget tillsammans med tydliga riktlinjer i verktygslådan som ger visst stöd till kommande planering, detta bedöms vara positivt. Lämpliga platser för skydd av reproduktions- och uppväxtlokaler för fisk och flodkräfta skulle förslagsvis kunna pekas ut i mark- och vattenanvändningskartan. Den tydliga verktygslådan med riktlinjer är ett gott exempel på vad som borde finnas under de andra avsnitten i vattenkapitlet och skulle med fördel kunna förtydliga andra avsnitt i vattenkapitlet.

Planförslaget visar stor medvetenhet kring våtmarkers positiva bidrag till bland annat den biologiska mångfalden, klimatanpassning, rening av vatten och grundvattenbildning. Stora delar av kommunen ligger inom ett prioriterat område för anläggning av våtmarker för vattenrening enligt Länsstyrelsen. Det saknas tydliga riktlinjer kopplat till var och hur våtmarker ska anläggas. Detta bör förtydligas för att ge tydligare riktlinjer och styrning.

I nuläget saknas riktlinjer eller åtgärdsförslag kopplat till grundvatten i planförslaget. Att inte hantera planens eventuella påverkan på grundvatten medför en risk för att viktiga frågor som rör kommunens grundvatten missas och att MKN inte nås. I Ortsavsnittet om Månkarbo beskrivs det att vid plan- och lovärenden ska Tierpsåsens betydelse för dricksvattenförsörjning och naturvärden särskilt beaktas, detta bör vara en kommunövergripande riktlinje.

Kommunen har stor medvetenhet om befintliga utmaningar kopplat till blåstruktur och i vissa fall även förslag på åtgärder, men utan konkreta och mer platsspecifika åtgärdsförslag eller riktlinjer vid den kommande planläggningen blir planens stöd vagt och öppet. I mark- och vattenanvändningskartan finns inga utpekade områden för de vattenåtgärder som presenteras i planen. Sammantaget bedöms planförslaget medföra risk för små negativa konsekvenser för kommunens vatten på grund av

exploateringen som planen medger kombinerat med de delvis öppna och vaga riktlinjer. Denna bedömning kan komma att mildras till nästa skede om man justerar och förtydligar planhandlingarna enligt de rekommendationer som ges nedan.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Vattenkapitlet bör ha verktygslådor för samtliga avsnitt för att ge tydliga och lätt översiktliga riktlinjer för kommande planering.
- Tydliggör vilka mål och riktlinjer kommunen har kopplat till grundvatten.
- För att förhindra målkonflikter är det önskvärt om exempelvis områden lämpliga för våtmarks anläggningar pekades ut i mark- och vattenanvändningskartan.
- Tydliggör kommunens ambitioner kopplade till enskilda avlopp.

6.2 NATUR

I det här avsnittet bedöms hur väl översiktsplanen förväntas bidra till att bevara eller stärka förutsättningar för biologisk mångfald och ekologiska samband. Skyddet och vårdandet av naturmiljöer är en förutsättning för att kunna bevara den biologiska mångfalden och i förlängningen allt biologiskt liv, likaså de funktioner och processer som är viktiga för att ekosystem och livsmiljöer ska bestå och utvecklas. Robusta ekosystem är en förutsättning för de tjänster och produkter – ekosystemtjänster – som naturen bidrar med.

Nuläge

Naturen i Tierps kommun är rik och varierad och har många skyddsvärda områden, se *Bilaga 1*. Här finns Dalälven med sitt särpräglade örrika landskap, slättbygder, stora skogar och en kust som är tydligt påverkad av landhöjningen.

Nästan fyra femtedelar av kommunen består av skogsmark, till största del barrskog. Kalkrika jordarter har gjort att det finns förutsättningar för en rik växtflora i skogarna. Orkidén guckusko är vanligt förekommande. Det finns även många artrika kalkbarrskogar med rödlistade marksvampar. Dessa skogar finns främst på Hållnåshalvön men det finns även en del i västra delarna av kommunen. Det finns även andra typer av värdefulla skogar. Exempelvis primärskogar på landhöjningskust, glesa hållmarkstallskogar och sumpskogar.

Kommunen har en av landets viktigaste förekomster av flera hotade arter knutna till död ved och lövträdsmiljöer. Främst vid Nedre Dalälven men också vid Tämnaren, på Hållnåshalvön och runt Vendelsjön. Kommunen berörs även av flera så kallade brandtrakter. Dessa är framtagna av Länsstyrelsen och omfattar områden som har förekomst av brandgynnade arter eller har en brandhistorik.

Tierp har en hög andel grova träd med bevarandevärde. Detta därför att ädellövträden befinner sig på gränsen av sitt utbredningsområde och hyser en rad hotade arter. Inte minst träd i tätortsnära miljöer, bruksmiljöer och på kyrkogårdar är värdefulla. De grova träden är även viktiga boträd för rovfåglar.

Länsstyrelsen har utsett ett stort antal ansvarsarter för Uppsala län. Med ansvarsarter menas arter som länet och kommunen har extra stort ansvar för vad gäller deras bevarande på nationell nivå. Av totalt 212 arter så har 122 noterats i Tierps kommun enligt Artportalen. Vid den senaste inventeringen år 2015 bedömdes majoriteten, 88 procent av ansvarsarterna i Uppsala län som akut hotad, starkt hotad, sårbara eller nära hotad.

I norra Uppland förekommer den ovanliga gölgrödan. I Sverige förekommer arten endast längs den norra Upplandskusten. Vid en inventering av arten år 2005 noterades den i 93 småvatten i länet

(Uppsala), varav 46 ligger i Tierps kommun. Hoten mot gölgradedammarna utgörs främst av igenväxning till följd av övergödning samt en förändrad hydrologi till följd av dikningar, se *avsnitt 6.1*.

I kommunen finns totalt 30 naturreservat. De är utspridda i hela kommunen och varierar i storlek. Tre av reservaten är kommunala. Det finns även åtta områden som omfattas av tillträdesskydd under vissa delar av året. Det finns totalt 29 Natura 2000-områden inom kommunen. Även dessa är utspridda i kommunen och av varierande storlek. Flertalet av dessa områden överlappar med naturreservaten. Totalt består 5,3 procent av kommunens mark av skyddad natur i form av biotopskydd, naturvårdsområde eller naturreservat. Det finns också områden med höga natur- och rekreativvärden som idag saknar formellt skydd.

I Tierps kommun finns vissa områden som är klassade som ekologiskt känsliga områden. Det rör sig om Handviken, Ängskärsviken, Lövstabukten, Strömarån, Nedre Dalälven, Lämpesbo hagmarker, Kisberg hagmarker, oskyddade rikkärr och grunda trösklade havsvikar.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Naturvärden

I plan- och bygglagen anges bland annat att man i planeringen ska ta hänsyn till naturvärden. I 3 och 4 kap. Miljöbalken finns bestämmelser om en god hushållning med mark- och vattenområden. I 7 och 8 kap. i samma lag finns bestämmelser om skydd av områden och djur- och växtarter.

Artskyddsförordningen (2007:845) reglerar fridlysning av djur och växter, samt vad som gäller för arter som pekats ut av EU som särskilt skyddsvärda, så kallade Natura 2000-arter. Dispens från förbuden i förordningen söks hos länsstyrelsen.

Ekologiska samband

I 3 och 4 kap. miljöbalken finns bestämmelser om en god hushållning med mark- och vattenområden. Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga ur ekologisk synpunkt skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Särskilda skrivelser om just ekologiska spridningssamband saknas.

Planförslagets konsekvenser

Stor hänsyn har tagits till att minimera påverkan på naturmiljön. Trots det finns en risk att det blir en negativ påverkan på den biologiska mångfalden och de ekologiska spridningssambanden när naturmark tas i anspråk. Tack vare kommunens stora yta kommer det efter planens genomförande finnas gott om bevarade grönområden och det bedöms mycket positivt. Kommunen visar stor medvetenhet kring dess rika och varierande natur. Det är positivt att kommunen säger att de ska arbeta med ekosystemtjänster i planeringen genom att bevara, förstärka och tillskapa nya ekosystemtjänster. Ambitionen för grönstrukturen inom planförslaget bedöms generellt som hög.

Tierp har en vision om att alla kommunens orter ska omges av en grönbå struktur som är nära, tillgänglig, sammanhängande och sammankopplad med den byggda miljön. Kommunens utvecklingsinriktning kopplat till gröna och blå värden i samhällsplaneringen beskriver bland annat att tätortsnära natur alltid noggrant behöver värderas och beaktas i relation till förtätning. Vidare nämns det att tätortsnära natur bör kompenseras vid exploatering samt att en sammanhängande grön infrastruktur ska säkerställas vid planering. Dessa inriktningar visar på en vision som tar hänsyn till och värnar om kommunens gröna värden, vilket bedöms som positivt. Planförslaget formulerar dock generellt sett sina riktlinjer vad gäller bevarandet och förstärkandet av kommunens naturvärden som öppna och generella. Det vore önskvärt om kommunen istället formulerade mer tydliga ställnings- och hänsynstagande till den fortsatta planeringen för att säkerställa att risken för ett försvagande av grönstrukturen minimeras. Exempelvis kan dessa riktlinjer exemplifieras med hur och var de krävs mest åtgärder/lämpar sig bäst.

Underlag som beskriver den sammanhängande gröna infrastrukturen och ekologiska samband på kommunal nivå saknas. Om bedömningar på enskilda planer görs endast utifrån regionala underlag finns en risk att en samordnad bild uteblir och att ekologiska samband som är viktiga ur ett kommunalt perspektiv försvagas. Enligt planförslaget ska kommunen ta fram ett naturvårdsprogram och grönstrukturplaner som ska utgöra en grund och ge riktlinjer för kommande planarbetet kopplat till natur och grönstrukturer. Naturvårdsprogrammet ska identifiera de största naturvärdena i kommunen och ska följas av en åtgärdsplan för att bevara och utveckla naturvärden. Den ska även ge riktlinjer för kommunens naturvårdsarbete samt vara en del av beslutsunderlaget vid avvägningar mellan naturvårdsintressen och andra intressen. Det är positivt att kommunen genom ett gediget arbete kartlägger utmaningar och förslag på hantering av dessa frågor i de nya strategiska dokumenten. Det går dock inte i nuläget att bedöma på vilket sätt de kommande strategiska underlagen kommer att hantera/mildra påverkan på kommunens naturmiljö vid framtida bebyggelseutveckling. Det finns även en risk att kommunen går miste om viktiga strategiska ställningstaganden när underlagen tas fram efter översiktsplanen.

Planförslaget redovisar exempel på vad som kan göras för att ta en aktiv roll i bevarandet av länets arter, bland annat nämns det att fler viktiga naturområden bör skyddas, återskapa livsmiljöer eller utveckla en fungerande grönblå infrastruktur så att arter kan förflytta sig mellan olika områden. Det vore bra om detta konkretiserades mer och att exempelvis platser pekades ut i översiktsplanen där behovet av åtgärder är som störst.

Det bedöms som positivt att planförslaget pekar ut LIS-områden och att det finns ett övergripande förhållningssätt med riktlinjer, både generella och områdesspecifika. Det visar på att ett bra förarbete föranlett planen. Exempelvis bör naturvärdesbedömningar göras vid exploatering och under de områdesspecifika kapitlena står det vad som särskilt ska beaktas i varje område kopplat till områdets naturvärden.

Sammantaget bedöms planförslaget medföra både små positiva och små negativa konsekvenser. Planförslaget har höga ambitioner kopplat till kommunens naturvärden. Det vore dock önskvärt med mer konkreta ställningstaganden som skulle skapa en tydligare styrning till kommande planeringsskeden. De negativa konsekvenserna som den planerade utvecklingen på natur- och viss jordbruksmark medför bedöms även vara oåterkalleliga och mer omfattande än de positiva konsekvenserna. Denna bedömning kan komma att mildras till nästa skede om man justerar och förtydligar planhandlingarna enligt de rekommendationer som ges nedan.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Naturkapitlet bör ha verktyglådor för samtliga avsnitt för att ge tydliga och lätt översiktliga riktlinjer för kommande planering.
- Peka ut lämpliga platser för åtgärder för bevarandet av länets arter, exempelvis vilka områden som bör skyddas och vart livsmiljöer ska återskapas, på mark- och vattenanvändningskartan.
- När skogsmark ianspråkstas bör området inventeras för att bevara höga naturvärden och spridningssamband.
- Tydliggör hur ekosystemtjänster ska bevaras och utvecklas, exempelvis genom kravställning på ekosystemtjänstanalyser i programskede.
- Konkretisera hur ambitionerna för att stärka/bevara biologisk mångfald och ekologiska samband ska genomföras. Ambitionerna i utvecklingsinriktningarna och riktlinjerna är bra, men riskerar att inte vara tillräckligt stöd för kommande planering. Överväg att anta principer/riktlinjer som exempelvis skadelindringshierarkin, att inhemska arter ska premieras etc.
- Förtydliga den generella riktlinjen för LIS-områden att naturvärdesbedömning *alltid skall* genomföras i samband med exploatering.

6.3 BEBYGGELSE, KULTURMILJÖ OCH LANDSKAP

Kulturmiljö är miljöer som människan påverkat genom tiderna och som därför vittnar om historiska och geografiska sammanhang. Det kan gälla allt från enskilda byggnader eller objekt till stora landskapsavsnitt.

Tidsmässigt kan kulturmiljöer vara allt från förhistoriska lämningar till dagens bebyggelsemiljöer. Kulturmiljön är en viktig del av vårt kulturarv som vi medvetet eller omedvetet förmedlar i form av traditioner, idéer och värden mellan generationer. Kulturarvet bidrar till en stimulerande livsmiljö och är en viktig resurs för rekreation, friluftsliv, turism- och besöksnäring. För att kulturmiljövärden ska bestå är det viktigt att kontinuiteten i miljön upprätthålls, till exempel genom att kulturmiljöers ursprung är fortsatt tydliga och att kopplingar mellan olika tider bevaras.

Begreppet kulturhistoriskt värde definieras i Riksantikvarieämbetets plattform för kulturhistorisk värdering och urval (2015) som "de möjligheter materiella och immateriella företeelser kan ge vad gäller att inhämta och förmedla kunskaper om och förståelse av olika skeenden och sammanhang samt därigenom människors livsvillkor i skilda tider, inklusive de förhållanden som råder idag."

Nuläge och förutsättningar

Tierps kommun är en tätortsnära landsbygdskommun med ett variationsrikt landskap. Olika delar i kommunen har i sin tur en egen identitet och historia. Byggnadskulturen i Tierp är nära besläktad med omgivningarnas traditioner och även platsernas naturförutsättningar har präglat byarnas profil. Kommunen ligger på gränsen mellan Mälardalen i söder och den norrländska typen i norr. Det har lett till att det finns en tydlig gräns mellan Mälardalens öppna jordbrukslandskap med lummiga lövträdspartier och Nordsveriges kargare men inte mindre varierande kulturlandskap. Kommunen kan övergripande delas in i tre landskapstyper, slättbygden, skogsbygden och kustbygden. Slättbygden med stora bördiga lerslätter i framför allt Tierps, Tolftas och Vendels socknar. Skogsbygden med småbrutna trakter och uppodlade ådalgångar. Kustbygden med flacka slättpartier och långgrundna skärgårdar.

I Tierps kommun finns nio bruksmiljöer, det är fler än i någon annan uppländsk kommun. Bruksmiljöerna utgör en ovärderlig resurs för kommunen och besitter ett högt kulturhistoriskt värde.

Det finns en stor mängd fornlämningar i kommunen. Majoriteten av lämningarna är från järnåldern, där en hel epok har benämnts efter en ort i kommunen; Vendeltid. Men det finns även lämningar från stenåldern, runstenar från vikingatiden och det medeltida vasa-slottet Örbyhus slott. I kommunen finns det totalt 11 områden som är utpekade som riksintressen för kulturmiljövärden. Det finns nio byggnadsminnen inom kommunen. Det rör sig om Engelska parken i Söderfors bruk, Griggebo såg, Lancashiresmedjan i Karlholms bruk, Lars-Larsgården i Munga, Lövsta bruk, Söderforsbruk, Åkerby bruks klockstapel, Änkehuset i Söderfors bruk och Örbyhus slott.

Det finns ett kulturresevat inom kommunen, Lingnåre, som är beläget i närheten av Hållnäs. Det är ett kulturlandskap från vikinga- och medeltiden med höga kulturhistoriska och biologiska värden.

Sex områden omfattas av landskapsbildskydd och är specifikt anpassade för varje naturområde och kulturlandskap. Det rör sig om Klubben i Slåtholmen, Björns skärgård. Ledskärsängarna, Vendelsjön, området kring Tierps kyrka och området kring Vendels kyrka.

Kommunen har kulturmiljöprogram från 2001.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Miljöbalken 3 kap 6§ säger att mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet så långt som möjligt skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön.

I Plan- och bygglagen beaktas särskilt värdefull kulturmiljö i den kommunala planeringen. I 2 kap 3§ anges att planering enligt PBL ska ske med hänsyn till bland annat kulturvärden. Om en väsentlig egenskap går förlorad eller om områdets särart eller karaktär väsentligt ändras sker en förvanskning. För att undvika en förvanskning måste därför bärande karaktärsdrag, egenskaper och särarter identifieras och pekats ut. Som ett allmänintresse är kulturmiljöperspektivet en central och ibland avgörande aspekt för lämpligheten i att bebygga ett markområde. Särskild hänsyn ska alltid tas till kulturvärdena på platsen. Centralt i den kommunala planeringen är begreppet Särskilt värdefull, som kan gälla enskilda byggnader, bebyggelseområden och allmänna platser. Råd för definition av särskilt värdefull/byggnad/bebyggelse finns angivet Boverkets föreskrifter och råd (BFS 2016:6).

Planförslagets konsekvenser

Planförslaget har delvis höga ambitioner kopplade till Tierps kulturmiljövärden och visar på att kommunen är medveten om befintliga kulturhistoriska värden. Tierps kommun vill erbjuda kommuninvånarna och besökarna en god bebyggd miljö där värnande om kulturmiljöer utgör en viktig och naturlig del. Kulturmiljöerna inom kommunen ska ses som tillgångar och begreppen hänsyn och försteålse ska vara centrala i planerings- och lovärdenden.

I översiktsplanen finns tydliga riktlinjer på vad som är viktigt att tänka på vid planläggning och lovärdenden inom kulturmiljöer, det bedöms som positivt. Vidare finns det riktlinjer som beskriver att kommunen ska ta fram en analys av särskilt kulturhistoriskt värdefulla områden samt att se över samtliga värdefulla områden för att överväga eventuellt behov av skydd i form av områdesbestämmelser, detaljplan eller ändring av befintlig detaljplan. Planförslaget lyfter även att kommunen ska arbeta aktivt för att synliggöra de kulturhistoriska värdena som sevärdheter och besöksmål och på så sätt öka medvetenheten hos invånare och besökare.

Att kommunens kulturmiljöprogram som senast reviderades 2001 ska revideras bedöms som positivt. Programmet ska kompletteras med tydligare ställningstaganden, vägledning och värderingar. Det går dock inte i nuläget att bedöma på vilket sätt hänsyn kommer att tas till de kulturhistoriska värdena vid fortsatt bebyggelseutveckling utifrån de kommande kompletteringarna.

I planförslaget framgår att kommunen ska ta fram en övergripande analys av områden av särskilt kulturhistoriskt, historiskt och/eller arkitektoniskt värde ska tas fram för hela kommunen som ska vara vägledande för handläggning av lovärdenden. Det ger en god grund för kommande planeringsmöjligheter att skapa en utveckling som kopplar samman ny bebyggelse med befintliga värden.

I mark- och vattenanvändningskartan framgår det att flertalet av de utpekade utvecklingsområdena ligger inom områden som hyser kulturhistoriska värden. Vissa av utvecklingsområdena gör intrång i områden som omfattas av riksintresse för kulturmiljövården. I samtliga Ortsbeskrivningar som berör riksintresset för kulturmiljövården finns specifika riktlinjer som lyfter vad som är viktigt att ta hänsyn till i just den orten. Det bedöms som mycket positivt även fast vissa av riktlinjerna till viss del är vaga. Det vore önskvärt om exempelvis extra värdefulla områden pekades ut på mark- och vattenanvändningskartan. Det vore även positivt om planförslaget kompletterades med en riktlinje om att en kulturmiljöutredning bör göras i samband med exploatering i närheten av känsliga områden. Om det inte tydligt framgår vad som ska prioriteras finns det risk för målkonflikter vilket i sin tur medför en risk för negativ påverkan på kommunens kulturhistoriska värden. Det saknas resonemang kring den potentiella risken att planförslaget medför risk för påtagligt skada på riksintresset.

I Vendel med sina särskilda värden kopplat till kulturmiljön innebär det en högre risk att utveckla området jämfört med andra delar av kommunen. Det bedöms som positivt att kommunen ska ta fram

en fördjupad översiktsplan kopplat till Vendels historiska och kulturella karaktär bedöms även det som positivt, men precis som med kulturmiljöprogrammet går det inte i nuläget att bedöma på vilket sätt hänsyn kommer att tas till kulturmiljövärdena i framtiden.

Det bedöms som positivt att planförslaget pekar ut LIS-områden och att det finns ett övergripande förhållningssätt med riktlinjer, både generella och områdesspecifika. Det visar på att ett bra förarbete föranlett planen. Exempelvis ska allmänhetens tillgänglighet till stranden alltid säkerställas och under de områdesspecifika kapitlena står det vad som särskilt ska beaktas i varje område kopplat till områdets rekreativa värden.

Sammantaget bedöms planförslaget medföra risk för måttliga negativa konsekvenser för kommunens kulturhistoriska värden. Bedömningen baseras bland annat på att det är vaga riktlinjer kopplade till utveckling i områden som utgör riksintresse för kulturmiljövärden. Kommunen lyfter fram vad som behövs göras framåt, vilket visar på stor medvetenhet. Det blir däremot svårt att i dagsläget göra en bedömning av i vilken utsträckning det kommer fungera som underlag till kommande planeringsskeden. Bedömningen kan mildras genom åtgärder som att exempelvis i planen ställa krav på att särskilda kulturmiljöutredningar ska ingå i framtagande av nya detaljplaner inom och i angränsning till för kulturmiljön särskilt värdefulla områden.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Mark- och vattenanvändningskartan kan med fördel förtydligas angående vilken hänsyn kommunen avser ta till utpekade kulturhistoriska värden.
- Vid planläggning inom och i angränsning till särskilt värdefulla områden bör det ställas ett tydligt krav på att särskilda kulturmiljöutredningar ska tas fram.
- Komplettera Ortsbeskrivningarna som berör riksintresset för kulturmiljövärden med specifika riktlinjer som lyfter vad som är viktigt att ta hänsyn till i just den orten.

6.4 KLIMATPÅVERKAN

Utsläpp av växthusgaser till atmosfären ger upphov till negativ klimatpåverkan som påverkar hela vår planet. I plan- och bygglagen står att en kommun ska ta hänsyn till miljö- och klimataspekter i sin planering. All ny bebyggelse medför utsläpp av växthusgaser som påverkar klimatet. Hur omfattande utvecklingen är och var i kommunen den sker är viktiga faktorer att ta hänsyn till vid bedömningen av planens klimatpåverkan.

Nuläge och förutsättningar

År 2019 släppte Tierps kommun ut 154 035 ton koldioxidekvivalenter¹. En genomsnittlig medborgare i Tierps kommun hade 2011 ett klimatfotavtryck på 13,6 ton koldioxidekvivalenter enligt den senaste statistiken från år 2011, vilket innebär att om alla människor skulle leva som i Tierps kommun skulle vi behöva fyra jordklot till. Det är högre än genomsnittet för Sverige som är 6,6 ton koldioxidekvivalenter.

Majoriteten av växthusgasutsläppen kommer från transporter där persontransporterna står för den största andelen. Transporter utgör över 50 procent av de totala utsläppen, arbetsmaskiner utgör cirka 10 procent och jordbruket står för cirka 25 procent av utsläppen i kommunen. De senaste åren har det skett en liten ökning av utsläppen från transportsektorn. För att nå regionalt och nationellt uppställda mål är behovet av utsläppsminskningar mycket stort. 94 procent av bilarna som var registrerade i Tierp 2017 var drivna av diesel eller bensin. Antalet elbilar ökar och cirka 10 procent av alla

¹ Nationella emissionsdatabasen

nyregistrerade bilar i januari – mars 2020 var elbilar. I dagsläget finns det 23 publika laddstationer för elbil i kommunen.

Tierps kommun har en gles bebyggelsestruktur vilket medför att transportbehovet är högt, både med kollektivtrafik och bil. Kommunen i sig är väl sammanbunden med grannkommunerna men mellan tätorterna i kommunen finns utmaningar kopplat till kollektivtrafiken. Tierps kommun har en stor landyta på cirka 1550 kvadratkilometer med många områden av lands- och glesbygd. I Tierps kommun bor 62 procent av invånarna med enkel tillgång till kollektivtrafik. Med enkel tillgång till kollektivtrafik menas tillgång till kollektivtrafikhållplats inom 500 meter från bostaden med minst en avgång i timmen vardagar mellan kl. 06.00 och kl. 20.00. Snittet i riket är 80 procent. I kommunen finns nio tätorter² och 20 småorter³. Småorterna har generellt sett ett lägre utbud av kollektivtrafik jämfört med tätorterna. Det finns kollektivtrafikförbindelser till och från samtliga tätorter till huvudorten Tierp. Det finns 13 regionbuslinjer ut till större landsbygdsområden. Ostkustbanan går från norr till söder och har fyra stopp inom kommunen. SJ gör tågstopp vid Tierps station. Tierps station är Uppsala läns näst största hubb för busstrafik.

Cykelvägnätet i Tierps kommun är inte heltäckande, varken inom eller mellan tätorterna. Idag finns det totalt 36,7 kilometer cykelvägar inom kommunen. Kommunen har en cykelplan från 2016.

Energiförsörjning är även delvis en källa till växthusgaser. Under 2017 fördelade sig elproduktionen i länet med 40,4 procent vattenkraft, 39,1 procent kärnkraft och 11,2 procent vindkraft. Resterande 9,3 procent var förbränningsbaserad produktion, som främst sker i kraftvärmeverk och inom industrin.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Klimatlagen trädde i kraft i svensk lag 1 januari 2018. Den binder regeringen vid att föra en politik för att Sveriges nettoutsläpp av växthusgaser senast år 2045 ska vara noll. De svenska målen är satta mot bakgrund av de mål som EU satt till 2030. Unionens samlade utsläpp ska minska med 40 procent till detta år jämfört med 1990.

Sverige har satt etappmål för de delar av utsläppen som inte omfattas av utsläppshandeln. Utsläppen från inrikes transporter, förutom inrikesflyg, ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010.

Tierps kommun har en klimat- och energiplan som syftar till att minska klimatpåverkan från kommunen, både som organisation och geografiskt. Planen syftar även till att bidra till uppfyllelse av regionala och lokala klimatmål, samt de nationella klimat- och energipolitiska målen.

Planen har ett antal mål, bland annat:

- Senast år 2045 ska kommunen inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser.
- Klimatanpassa den fysiska planeringen för att begränsa klimatpåverkan och minska sårbarheten vid ett förändrat klimat.
- Kommunens och kommunkoncernens transporter ska vara fossilfria till år 2030.
- Andelen hållbara resor ska öka.
- Bygga ut en tillförlitlig och hållbar infrastruktur, där kollektivtrafik och olika mobilitetslösningar är en naturlig del, för att stödja ekonomisk utveckling och människors välbefinnande.
- Arbeta för en ökad produktion av förnyelsebar energi i kommunen.
- Kommunen ska utöka sin krisberedskap och klimatanpassning med hänsyn till klimatförändringar.
- Kommunen ska inom de egna verksamheterna, i upphandling och markanvisning verka för ett mer klimatsmart bostadsbyggande.
- Kommunen ska verka för utbyggnad av publika laddstationer.

² Källa: SCB, www.scb.se/MI0810. Publicerad 2019-10-24

³ Källa: SCB, www.scb.se/MI0811. Publicerad 2016-12-19

- Kolinlagringen per ytenhet ska öka under perioden 2021 till 2030. Den teoretiska potentialen ska utredas och en specifik ambitionsnivå till 2030 ska sättas.

Planförslagets konsekvenser

All planläggning som leder till ny bebyggelse medför utsläpp av växthusgaser. I Tierp planeras utbyggnad av ett flertal av kommunens orter. Behov av fordonsdrivmedel kan minskas genom att gång, cykel och kollektivtrafik prioriteras.

En av de övergripande utvecklingsstrategierna som presenteras i planförslaget är att den nya sammanhängande och storskaliga bebyggelsen ska prioriteras i områden där kollektivtrafik enkelt kan nås. Samt att bebyggelsen även ska bidra till ett effektivare och robustare nät som fler kan använda i vardagen. Samtidigt lyfter planförslaget att det i vissa orter inte finns befolkningsunderlag för ordinarie kollektivtrafik att utökas. Istället ska andra alternativ utredas, exempelvis anropstrafik eller säsongstyrda bussar. Enligt mark- och vattenanvändningskartan planeras majoriteten av utvecklingen i orter som idag har kollektivtrafik. I vissa orter, speciellt Hållnäs och Vendel, finns det utvecklingspotential och kommunen lyfter att det vidare behöver utredas. Även fast det finns kollektivtrafik på majoriteten av orterna betyder det inte att bilberoendet inte finns, busstrafiken är inte heltäckande. Det finns heller inte serviceutbud i varje ort där utveckling planeras. Pendlarparkeringar är en viktig förutsättning för det kollektiva resandet i en kommun med en sådan stor yta som Tierp har. Planen lyfter att det ska iordningställas trygga och tillgängliga pendlarparkeringar. Det vore dock bra om dessa pekades ut på mark- och vattenanvändningskartan.

Kommunen har som ambition att skapa ett mer heltäckande, sammanhängande och säkert cykelvägnät för att användningen av cykel ska öka. Cykelvägnätet fram till och runt målpunkter, som service, skola, arbetsplatser, kollektivtrafik och mötesplatser ska prioriteras. Planförslaget lyfter även att den befintliga cykelplanen från 2016 ska revideras, det bedöms som positivt. Det går dock inte i nuläget att bedöma på vilket sätt det kommande strategiska underlaget kommer att fungera som underlag för den kommande planeringen. Vidare vore det önskvärt om planerad utbyggnad av cykelvägnätet markerades ut på mark- och vattenanvändningskartan för att på så vis visa vilka sträckor som planförslaget prioriterar. För att få ett väl fungerande cykelvägnät och undvika fragmentering är det viktigt med en helhetssyn.

Verksamhetsutveckling ska enligt planförslaget huvudsakligen ske i anslutning till befintliga verksamheter eller i anslutning till infrastruktur, vilket är positivt. Dock sker en del verksamhetsutveckling i utkanten eller utanför orterna, vilket bidrar till en utglesning av orten samt ökat bilberoende.

Planförslaget medger att majoriteten av utvecklingen kommer ske på skogsmark, vilket är mark som idag fungerar som kolsänka. Planförslaget visar på en förståelse för de särskilt utmanade förutsättningar som föranleder utpekandet av exploatering på skogsbruksmark. Planförslaget lyfter att alla grönytor som exploateras ska kompenseras, dock vore det bra om planförslaget även lyfter vikten med att utreda hur man på bästa sätt kan kompensera för minskningen av kolsänkor.

Planförslaget lyfter fram tydiga mål kopplat till klimatpåverkan och visar på att kommunen har höga ambitioner. Enligt planförslaget ska kommunen arbeta aktivt för att utvecklingen och nybyggnationen medför så lite klimatpåverkan som möjligt. Exempelvis ska kommunen verka för mer trä i byggprocessen samt att ett livcykelperspektiv och klimatdeklaration ska användas. Det är mycket positivt att kommunen lyfter byggsektorns påverkan på klimatet. Att använda livcykelperspektiv vid uppförandet av nya byggnader är dock ett lagkrav sedan 1 januari 2022 i och med det nya kravet på klimatdeklaration vid uppförandet av byggnader.

Kommunen lyfter även andra åtgärder för att minska klimatpåverkan både som kommunalorganisation och som invånare. Exempelvis föreslås att all inköpt el ska vara 100 procent förnyelsebar, tillgänglig klimatrådgivning för invånare, en femårig handelsplan ska tas fram för hur fastigheter och fordon ska

minska sina fosila bränslen. Vidare lyfter planförslaget att utbyggnationen av laddstationer för elbilar ska fortsätta i enlighet med behovet.

Planförslaget för ett resonemang kring kommunens nuvarande utsläpp, men skulle tydligare kunna lyfta fram utmaningar som följer av en ökad befolkningens mängd och nybyggnation. Länet har i dagsläget en relativt stor användning av förnyelsebara energikällor. I planförslaget finns resonemang kring förnyelsebara energikällor, bland annat ska en tematisk översiktsplan för vindkraft tas fram. Vidare beskrivs det att en eller två solcellsparker planeras att anläggas i kommunen, vilket bedöms som positivt.

Sammantaget medför planförslaget både små positiva och små negativa konsekvenser för aspekten klimatpåverkan. Bedömningen grundar sig i att planförslaget har delvis höga ambitioner och mål, men det saknas en tydlighet i hur man ska hamna där. För att nå exempelvis nettoutsläpp senast år 2045 krävs det att kommunen siktar högre. Kommunens ställningstagande kring materialval i byggprocessen bedöms som ett starkt och positivt ställningstagande.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Tydliggör var i kommunen det finns utvecklingsbehov kopplat till gång- och cykelnätet, var potentialen för överföring från bil är hög, och hur det ska prioriteras i den kommande planeringen.
- Planerad utbyggnad av cykelvägnätet kan med fördel markerades ut på mark- och vattenanvändningskartan.
- Lämpliga platser för pendlarparkeringar bör pekas ut på mark- och vattenanvändningskartan.
- Förtydliga hur man planerar kompensera för förlusten av kolsänker i och med att majoriteten av exploateringen sker på skogsbruksmark.
- Lämpliga platser för våtmarksetablering bör markeras ut.

7 SOCIALA KONSEKVENSER

7.1 HÄLSA OCH LIVSMILJÖ

Vid planläggning ska områden och bostäder planeras så att de bildar en god livsmiljö samt främjar en god hälsa för människor som lever och verkar inom området. Två aspekter som påverkar hälsan är buller och luftkvalitet. Buller definieras som oönskat ljud och bedömningen av vad som är buller är således individuell. I Sverige utgör trafikbuller den vanligaste källan till bullerstörningar. Även verksamheter eller andra aktiviteter kan ge upphov till störningar. Buller påverkar människans hälsa och välbefinnande och kan orsaka sömnstörningar och öka risken för att drabbas av exempelvis hjärt- och kärlsjukdomar och diabetes. Luftföroreningar kan ge både korttids- och långtidseffekter. Med korttidseffekter avses effekten av en kortvarig hög exponering vilket kan öka risken för hjärt-kärlsjukdomar samt astma och andra lungsjukdomar. Med långtidseffekter avses effekten av att dagligen utsättas för partiklar vilket kan bidra till uppkomst av sjukdomar som exempelvis cancer.

Det finns inga lägsta tröskelnivåer identifierade för hälsorisker från luftföroreningar, vilket innebär att effekter kan uppstå redan vid låga föroreningshalter. Alla sänkningar av föroreningshalter är således positiva ur hälsosynpunkt. Med luftföroreningar avses sådana ämnen och föroreningar som är skadliga för människors hälsa, naturen eller kulturmiljön. I detta avsnitt behandlas i första hand kvävedioxid (NO_x) och partiklar (PM10) eftersom miljö kvalitetsnormerna för dessa är svårast att klara.

7.1.1 Luftkvalitet

Nuläge och förutsättningar

Luften i Tierp påverkas både av lokala utsläppskällor och av långväga föroreningar som transporteras dit. Vägtrafiken utgör enskilt största lokala källan till luftföroreningar.

De luftföroreningar som är vanligast i tätorter är kväveoxider (NO₂) och partiklar (PM₁₀). I stadsmiljö orsakas dessa föroreningar oftast av utsläpp från vägtrafiken.

Sammanfattningsvis är halterna av föroreningarna NO₂ och PM₁₀ låga inom kommunen, men högre i närheten av E4an. Tierp uppfyller miljökvalitetsnormerna för PM₁₀ i hela kommunen. Årsmedelvärdet längs med E4 är 10–15 mikrogram per kubikmeter. Normvärdet som ska klaras för PM₁₀ är ett årsmedelvärde på 40 mikrogram per kubikmeter. Miljökvalitetsmålet är ett årsmedelvärde på 15 mikrogram per kubikmeter. Halterna är även för NO₂ högst längst med E4. Årsmedelvärdet är mellan 10–20 mikrogram per kubikmeter. Normvärdet som ska klaras för kvävedioxid är ett årsmedelvärde på 40 mikrogram per kubikmeter och miljökvalitetsmålet är årsmedelvärde på 20 mikrogram per kubikmeter. Tittar man på halterna för det 8:e respektive 36:e värsta dygnet för ett normalt utsläppår 2020 för NO₂ och PM₁₀ finns det vissa gator i Tierps köping som har förhöjda värden.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Miljökvalitetsnormer, MKN, för luft är antingen så kallade gränsvärdesnormer för föroreningsnivåer i utomhusluft som inte får överskridas, eller så kallade målsättningsnormer som ska eftersträvas. De flesta miljökvalitetsnormerna för luftkvalitet är gränsvärden som ska följas och som inte får överskridas. Detta gäller till exempel partiklar och kväveoxider. I gatumiljö ska normen vara uppfylld vid trottoarerna.

Planförslagets konsekvenser

Luftkvaliteten i kommunen är god. Planförslaget saknar ställningstagande och riktlinjer kopplade till luftkvalitet. Kommunen är en glesbygdskommun som inte har samma behov som en kommun med stora och mer tättrafikerade städer, vilket medför att riktlinjer och ställningstagande inte är nödvändiga. Den exploatering som föreslås nära tättrafikerade vägar bör utredas i detaljplaneskedet för att säkerställa att god luftkvalitet.

Utbyggnad enligt planförslaget kan medföra ökad biltrafik inom kommunen och speciellt i vissa orter, vilket medför ökade luftföroreningshalter. Kommunen har som ambition att skapa ett mer heltäckande, sammanhängande och säkert cykelvägsnät för att användningen av cykel ska öka samt att även se över hur kollektivtrafiken kan öka inom kommunen. Detta bedöms positivt. Det är dock stor sannolikhet att bilanvändandet kommer att vara fortsatt högt i kommunen på grund av kommunens glesa struktur.

Kommunen har relativt god luftkvalitet och halterna av PM₁₀ och NO₂ är som högst längs med E4an. Enligt planförslaget planeras utveckling i närheten av E4an i Tierps köping och Mehedeby. Det ska även ske en förtätning av vissa orter vilket kan påverka luftkvaliteten negativt, speciellt i Tierps köping där dygnsmedelvärdena på vissa gator är relativt höga. Det vore positivt om det i planförslaget beskrevs om utvecklingen planeras inom område med dålig luftkvalitet och i så fall hur kommunen planerar att hantera detta.

Teknisk utveckling av fordonen tillsammans med högre andel elbilar och förändrade fordonsbränslen medför successivt minskade avgasutsläpp, bland annat av kvävedioxid. Detta gäller dock inte för partiklar, PM₁₀, som framför allt uppstår av det vägslitaget som trafiken medför och i synnerhet om bilar med dubbdäck kör på torrt väglag. Den tekniska utvecklingen medför sannolikt att kvävedioxidhalterna blir lägre år 2030 jämfört med idag. Utvecklingen av partikelhalter är mer osäker. I planförslaget saknas resonemang kring miljökvalitetsnormerna, det bör finnas med trots att kommunen i förhållande till storstäder ha god luftkvalitet.

Det framgår inte i planförslaget hur kommunen ska arbeta med att minimera problem orsakade av marknära ozon eller markradon.

Det vore bra om planförslaget utvecklades med ett resonemang kring eventuella målkonflikter i planförslaget, exempelvis kopplat till att planförslaget säger att man ska utveckla i kollektivtrafikhärlägen vilket ofta är miljöer med sämre luftkvalitet. Det finns risk för målkonflikter och att luftproblematiken åsidosätts. Detta är särskilt viktigt för utbyggnaden av Tobo mot järnvägen.

Sammantaget bedöms planförslaget medföra varken positiva eller negativa konsekvenser för människors hälsa orsakat av luftkvalitet. Bedömningen baseras främst på att det är en glesbygdskommun som till största del har god luftkvalitet i dagsläget och att den utveckling som planförslaget medger inte bedöms försämra denna.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Översiktsplanen bör föra ett resonemang kring miljö kvalitetsnormerna kopplat till luftkvalitet.
- Planen bör specificera hur påverkan på människors hälsa kopplat till luft i resp. utvecklingsområde ska hanteras. Särskilt de områden som ligger i anslutning till tungt trafikerade vägar (exempelvis E4an).
- I utvecklingsområden där det bedöms finnas en risk för luftkvaliteten bör en luftkvalitetsutredning genomföras i detaljplaneskedet.

7.1.2 Buller

Nuläge och förutsättningar

Buller kan definieras som oönskat ljud och bedömningen vad som är buller är således individuell. I Sverige utgör trafikbuller den vanligaste källan till bullerstörningar. Buller påverkar människans hälsa och välbefinnande och kan orsaka sömnstörningar samt öka risken för att drabbas av exempelvis hjärt- och kärlsjukdomar och diabetes. Att skapa boende- och vistelsemiljöer med bra ljudmiljö är därför en viktig parameter vid planeringen av hälsosamma och attraktiva boendemiljöer.

Kommunen saknar en övergripande bullerkartläggning. Men det kan antas att högre bullernivåer förekommer vid de större vägarna samt järnvägen. Det kan även uppstå höga bullernivåer vid Tierp arena och flygfältet i Gryttjom.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Enligt rådande förordning om trafikbuller vid bostadsbyggnader (2015:216) bör buller från spårtrafik och vägar inte överskrida 60 dBA ekvivalent ljudnivå vid en bostadsbyggnads fasad, och 50 dBA ekvivalent ljudnivå samt 70 dBA maximal ljudnivå vid en uteplats om en sådan ska anordnas i anslutning till byggnaden. För bostadsbyggnader om högst 35 kvadratmeter är riktvärdet för ekvivalentnivån vid fasad istället 65 dBA (regler om maxvärde saknas). Reglerna tillämpas vid ny bebyggelse, nya detaljplaner och bygglov. För äldre och befintlig bebyggelse kan andra riktvärden gälla utifrån de regler som gällde vid tidpunkten för byggande.

Vid åtgärder på järnvägar eller andra spåranläggningar avser riktvärdet för buller utomhus 55 dB(A) ekvivalentnivå vid uteplats och 60 dB(A) ekvivalentnivå i bostadsområdet i övrigt.

Planförslagets konsekvenser

Planförslaget lyfter till viss del hälsoproblematiken kopplat till buller. Bullerfrågan ska beaktas och vid behov utredas genom akustiska utredningar vid planläggning eller förhandsbesked. Enligt planförslaget planeras utveckling i närheten av E4an i Tierps köping och Mehedeby, detta område bedöms vara bullerutsatt. Planförslaget medger även en förtätning av vissa områden vilket kan leda till ökade bullernivåer samt att fler personer vistas i bullerutsatta områden eftersom majoriteten av utvecklingen sker i anslutning till infrastruktur.

I planförslaget beskrivs att byggnader kan utformas så att de fungerar bullerdämpande genom exempelvis placering, utformning och material. Det vore dock positivt om översiktsplanen pekade ut tydligare riktlinjer som markerar en kommunövergripande lägstanivå vid all planering där man initialt misstänker att buller kan vara en betydande miljöaspekt.

Det vore bra om bullerkapitlet utvecklades med att resonera kring eventuella målkonflikter i planförslaget, exempelvis kopplat till att planförslaget säger att man ska utveckla i kollektivtrafiknära lägen vilket ofta är bullerstörda miljöer. Det finns risk för målkonflikter och att bullerproblematiken åsidosätts. Detta är särskilt viktigt för utbyggnaden av Tobo mot järnvägen.

Sammantaget bedöms planförslaget medföra varken positiva eller negativa konsekvenser för aspekten buller.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Tydliggör riktlinjer som markerar en kommunövergripande lägstanivå vid all planering där man initialt misstänker att buller kan vara en betydande miljöaspekt.
- Utveckla ett bullerkapitel med resonemang om potentiella målkonflikter.

7.2 TRYGGHET OCH TRIVSEL

I det här avsnittet bedöms hur väl översiktsplanen förväntas bidra till en utveckling som skapar tryggare samhällen och platser samt bevarar och utvecklar trivsamma miljöer. Aspekter som inkluderas är tillgång till rekreation, trygga offentliga rum och trygga kopplingar och stråk. Översiktsplanens egna utvecklingsinriktning *Mötesplatser och offentliga rum* samt *Gröna och blå värden i samhällsplaneringen* fångas upp i detta kapitel.

Nuläge och förutsättningar

I Tierps kommun finns i dagsläget en relativt god tillgång till sportanläggningar och rekreationsspår. Kommunen består av flera olika delar med olika förutsättningar och värden. Varje plats har egna styrkor, behov och utmaningar och det är därför viktigt att planeringen värnar om den lokala platsidentiteten. Kommunen arbetar verksamhetsövergripande med trygghetsfrågor och den nya översiktsplanen pekar ut att trygghet och tillgänglighet alltid ska ha en central roll i utformningen av offentliga miljöer och allmänna platser.

De flesta tätorter inom kommunen har en tydlig uppdelning mellan områden där det finns villor, radhus, bostadsrätter och hyresrätter. Resultatet blir att människor med olika socioekonomiska förutsättningar har sin boendemiljö relativt avskilt från varandra.

I Region Uppsalas enkät Liv och hälsa ställs flera frågor som har koppling till den upplevda tryggheten i kommunen till unga. Gällande tryggheten i det egna bostadsområdet uppger en majoritet att de känner sig säkra och trygga. Svaren har inte förändrats sedan mätningarna startade för tjugo år sedan. En fråga sticker dock ut. Det är allt fler som anger att de avstår från att gå ut ensam av rädsla för att bli överfallna, rånade eller på annat sätt ofredade. Här syns en signifikant ökning vid varje mätning från 10 procent år 2000 till 26 procent år 2017. Det stämmer väl överens med resultaten i SCB:s medborgarundersökning som visar att allt fler upplever en generell otrygghet i samhället.

Tryggheten är generellt hög inom kommunen men platser finns där framför allt den upplevda otryggheten är hög. Dessa platser är generellt avgränsade till specifika gator eller avgränsade platser snarare än områden. Ungdomar, särskilt unga tjejer, upplever också en otrygghet på mörka och

oupplysta områden, exempelvis kring olika stationsområden. Lokalpolisen i Tierp arbetar särskild med medborgarlöften som under 2021-2022 särskilt fokuserar på offentliga miljöer och trafiksituationer kring kommunens skolor. Detta innefattar trygghetsvandringar samt extra fokus på att identifiera och hitta lösningar som minskar antalet osäkra trafikmiljöer. Kommunen har även en tillgänglighetsplan som aktivt arbetar med åtgärder i den offentliga utomhusmiljön och tydliggör kopplingen mellan jämlikhets- och trygghetsfrågor och den fysiska miljön. I den befintliga översiktsplanen för 2010-2030 har man pekat ut att Tierp ska vara *tillgängligt för alla*.

För att skapa levande och trygga kommundelar behöver det finnas (lokalt anpassade) förutsättningar för folkliv och upplevelsevärden. Stråk och platser som kan attrahera människor under många av dygnets timmar ger en bra förutsättning för folkliv. Stråken och platsernas attraktivitet avgörs av hur de ligger i förhållande till målpunkter, om det själva utgör en målpunkt och hur de upplevs (om de är trygga, trivsamma och stimulerande).

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Som grund för bedömningen av Trygghet och trivsel inkluderas bland annat aspekter som hur planen behandlar perspektivet trygghet genom till exempel om särskilt otrygga platser har identifierats och hur de i så fall bemöts i planen gällande förslag på åtgärder. Även om viktiga stråk och kopplingar lyfts i förhållande till trygghetsskapande insatser och målpunkter. Planförslagets potential att skapa en trivsam utveckling analyseras bland annat genom tillgång till grönska och rekreation i förhållande till utvecklingsområdena och den befintliga bebyggelsen. Det är också relevant om planeringen bidrar till att uppfylla Boverkets riktlinjer gällande friarealer samt Boverkets rekommendationer i publikationerna Planera för rörelse! och Plats för trygghet – Inspiration för stadsutveckling. Förslaget bedöms även utifrån Folkhälsomål med fokus på mål 5 samt globala målen med fokus på mål 5, 10, 11 och 16.

Planförslagets konsekvenser

Den nya översiktsplanen innehåller en tydlig definition av trygghet och dess koppling till fysisk planering. I planförslagets utvecklingsinriktning finns flera övergripande utvecklingsstrategier som har bäring på kommunens trygghets- och trivselrelaterade frågor. I utvecklingsstrategin *samlad och blandad* pekar kommunen ut att alla tätorter som ska bebyggas ska prioritera en blandning av funktioner och upplåtelseformer och därmed genomgå en utveckling mot mer dynamiska områden som befolkas en större del av dygnet jämfört med idag. Detta bedöms generellt som positivt för den upplevda tryggheten. Planförslaget anger att man ska möjliggöra för attraktiva bostäder i alla kommundelar, det bedöms dock vara extra viktigt att trygghets- och trivselrelaterade åtgärder som ovan prioriteras där det finns kännedom om att den upplevda tryggheten är låg.

Kommunen ska utöka antalet offentliga mötesplatser och arbeta för att höja trygghet, tillgänglighet och attraktivitet vid befintliga. Detta besöks positivt, det vore dock önskvärt om planförslaget gav mer konkreta exempel på hur detta arbeta ska gå till i det kommande planarbetet. Offentliga rum ska vara inbjudande för alla och för att säkerställa detta föreslås t.ex. att man fortsätter arbeta med med utvecklingsgrupper från civilsamhället och föreningsliv som visat på lyckade resultat. Att på olika sätt involvera kommuninvånare och nyttja deras unika lokalkunskap bedöms vara en mycket positiv metod för att öka trygghet och trivsel i kommunen och att bjuda in till delaktighet kan skapa ett engagemang hos lokalinvånare som stärker den lokala identiteten och känslan av tillhörighet till sin hemort.

Kommunen har högt ställda ambitioner vad gäller tillgång till natur- och rekreationsområden och planförslaget anger att alla orter ska omges av en grönblå struktur som är nära, tillgänglig, sammanhängande och sammankopplad med den byggda miljön. Kommunen bedöms överlag ha en god tillgång till grönområden för rekreation, däremot saknas tydliga planeringsinriktningar för att säkra tillgång till närrekreation i form av mindre parker och/eller lekparken i tätorterna. Små gröna parker och lekparken kan vara värdefulla platser för närrekreation för människor med begränsad rörlighet. Planförslaget lyfter stadsgrönska och naturområden i närheten av skolor som en viktig del i arbetet

med klimatanpassning samt utomhuspedagogik och spontanlek men saknar rekreativperspektivet. Det bedöms positivt att kommunen avser att ta fram grönstrukturplaner för samtliga tätorter och för kommunen som helhet, som uttryckligen ska fokusera bland annat på stadsgrönska och tätortsnära natur. Det är dock i dagsläget svårt att göra en bedömning över vilka konsekvenser det kan medföra.

Planförslaget pekar inte ut några specifika otrygga platser. Detta gör det svårt att bedöma exakt vilka trygghetsskapande åtgärder det finns ett faktiskt behov av, och huruvida de åtgärder och ambitioner som lyfts i planförslaget kommer ge maximal effekt.

Ytterligare utvecklingsstrategier som berör *kollektivtrafik, buss, cykel och gång* och pekar bland annat på att kommunens gång- och cykelnät ska prioriteras i planeringen och att de ska utvecklas så att de på sikt utgör ett mer sammanhängande nät jämfört med nuläget. Cykelnoder, knutpunkter, skyltning och vägvisning ska vara ett fokus i den revidering av cykelplanen som kommunen planerar att genomföra. Det framgår dock inte av planförslaget när cykelplanen ska genomföras så det är svårt att bedöma när och hur de potentiellt positiva effekterna som kan uppstå av en sådan insats kan ske.

Tierps kommun är mycket rik på vatten och kustområden som på många platser inom kommunen har ett högt rekreativt värde. Kommunen har långa sträckor med strandlinje, och stora delar av den kuststräcka som befinner sig inom kommungränsen har utökat strandskydd om 300 meter. Kommunen pekar ut ett antal LIS-områden där det framför allt vid kuststräckan mot Lövstabukten finns områden som omfattas av strandskydd. Syftet med de föreslagna LIS-områdena är att stärka besöksverksamheten och göra främst landsbygdsområden mer attraktiva. Det blir viktigt att säkerställa att en eventuell utveckling i dessa områden inte sker på bekostnad av allmänhetens möjlighet till rekreation.

Sammantaget bedöms planförslaget medföra små positiva konsekvenser med avseende på trygghet och trivsel.

Rekommendationer

- Tidsbestäm revidering av cykelplanen.
- Tydliggör om möjligt vilka gång- och cykelstråk som är prioriterade och i behov av trygghets- och säkerhetsskapande insatser.
- Ha tydligare strategier om närhet till rekreation och lekparker i tätorterna. Riktlinjerna bör följa Boverkets riktlinjer om avstånd till park, närnatur och rekreativområde.
- Förtydliga i utvecklingsinriktningen om och i så fall var det finns behov av extra fokus på trygghetsskapande åtgärder.

7.3 HÅLLBART VARDAGSLIV OCH LEVANDE SAMHÄLLEN

I det här avsnittet bedöms hur väl översiktsplanen förväntas bidra till en utveckling som skapar goda förutsättningar för ett fungerande vardagsliv och levande samhällen. Aspekter som inkluderas är bland annat tillgång till viktiga målpunkter i vardagen, kommunal service och tillgång till kollektivtrafik. Översiktsplanens egna mål som fångas upp inom kapitel är målen *Samlat och blandat*, *Mötesplatser och offentliga rum*, *Kollektivtrafik, buss, cykel och gång* samt *Besöksnäring, gröna näringar och levande landsbygd*.

Nuläge och förutsättningar

Bebyggelsen i Tierp utgörs av nio tätorter och ett antal småorter. 34 procent av befolkningen bor i glesbygd utanför tätorterna.

Grundskolor finns i alla tätorter samt i Tierp kyrkby, Vendel och Hållnäs. Gymnasium finns i Tierps köping. Det finns 17 förskolor i kommunen. De är lokaliserade i alla tätorter samt i Hållnäs. Samlingslokaler med kommunalt stöd finns i Söderfors, Karlholm, Fagerviken, Edvalla (Hållnäs), Åkerby, Vendel, Lövestabruk, Tierp och Mehedeby. Det finns flera samlingslokaler som inte får bidrag i andra delar av kommunen.

I Tierps köping finns ett omfattande kommersiellt utbud. Det finns privat driven tandvård, tre apotek, systembolag, flera restauranger och flera livsmedels- och urvalsvarubutiker. Livsmedel, matserveringar och bensinstation finns i alla tätorter samt på Hållnäshalvön, i Mehedeby och i Vendelbygden.

Kommunen driver även ett antal motions-, sport- och idrottsanläggningar. Simhall finns i Tierps köping och Örbyhus. I kommunen finns även ett rikt utbud av friluftaktiviteter. Exempelvis långa strandsträckor, friluftsbad, vandringsleder samt båtburet friluftsliv.

Inom kommunen finns ett relativt gott utbud av kollektivtrafik. Regionaltåg (Upptåget) trafikerar sträckan Gävle-Uppsala och stannar vid 4 inom kommunen och SJ stannar vid Tierps station. Inom kommunen finns 13 regionbusslinjer, sjukresebuss och skolskjuts. Samtidigt är bilanvändandet inom kommunen högt och ligger över både läns- (Uppsala län) och riksgenomsnittet (Tierps kommun årsredovisning, 2020).

Eftersom kommunen är geografiskt stor och på sina håll glesbefolkad finns det ingen ort där avståndet till grönska och natur är betydande. Tillgängligheten för barn och funktionshindrade är dock något mer begränsad och planförslaget lyfter inte några konkreta riktlinjer kring hur dessa målgruppers tillgång till grönska och natur ska säkerställas.

Cykelvägarna inom kommunen är inte heltäckande, varken inom eller mellan tätorterna.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Som grund för bedömningen av *Hållbart vardagsliv och levande samhällen* inkluderas bland annat aspekter som målpunkter i vardagen som skolor, förskolor och grönområden i förhållande till hållbara resealternativ och bostäder, både sett det till befintliga beståndet men även i förhållande till vad som planeras och vilka utmaningar som översiktsplanen lyfter i nulägesbeskrivningen. Mer konkret analyseras planförslaget utifrån om till exempel Boverkets rekommendationer för tillgänglighet till bostadsnära natur efterföljs och inkluderas, Boverkets riktlinjer i *Planera för rörelse!* och *Friyta för lek och utevistelse för förskolor och skolor* samt hur väl förslaget förväntas bidra till PBL 1 kap 1 § och 2 kap. 3 § p 2. Även Folkhälsomål med fokus på mål 5 samt globala målen med fokus på mål 2, 4, 5, 10 och 11 inkluderas i bedömningen.

Planförslagets konsekvenser

I planförslaget lyfts en rad utvecklingsinriktningar som har bäring på människors vardagsliv. Utvecklingsinriktningarna inkluderar aspekter såsom trygghet, stolthet och lokal identitet. Det skapar överlag goda förutsättningar för att planförslaget leder till en utveckling som innebär förbättringar för människors vardagsliv och både bibehåller, utvecklar och skapar nya levande samhällen.

Planförslaget lyfter vikten av att säkerställa tillgången till ett grundläggande basutbud av service i Tierps tätort och alla mindre orter i kommunen. Förutsättningarna är dock olika i olika delar av kommunen och det finns inte tillräckligt med underlag för kommunal service i alla orter. Planförslaget visar på en medvetenhet om detta och det är tydligt att Tierps tätort är och kommer fortsätta vara kommunens centralort. Planförslaget visar dock på kreativt förslag till lösningar för att säkerställa ett grundutbud av serviceutbud även i mindre orter som t.ex. obemannade matvarubutiker. Det bedöms positivt att kommunen vågar tänka utanför boxen i sådana hänseenden. Även om kommunen sannolikt inte kommer ansvara för någon drift av sådana butiker så finns det ett stort signalvärde i att nämna det i sin långsiktiga strategiska utvecklingsinriktning.

Planförslaget visar på goda ambitioner vad gäller viljan till att skapa levande samhällen, bland annat genom att satsningar på besöksnäringen och att ta vara på kommunens olika orters unika miljöer tydligt beskrivs. Även den digitala infrastrukturen pekats ut som en viktig faktor i den långsiktiga utvecklingen. Vilket i sin tur även medför att människor som jobbar i större städer utanför kommunen kan ha en mer flexibel arbetsvardag genom att arbeta hemifrån delar av sin arbetsvecka. Detta kan båda underlätta för människor som redan bor i kommunen men även locka till sig nya invånare.

Planförslaget lyfter upp jämställdhetsperspektivet i trafikfrågan och är tydliga med att biltrafik framför allt gynnar en viss folkgrupp (män) i en viss ålder (medel). Kommunen ska satsa på att utveckla gång- och cykelnätet i framför allt Tierps tätort för att binda ihop viktiga målpunkter i vardagslivet och på sikt hoppas minska bilanvändandet som i dagsläget är förhållandevis högt. Nya cykelvägar ska binda samman kollektivtrafiknoder, pendlarparkeringar, serviceorter och mindre orter och byar. Detta bedöms som mycket positivt. Det är dock svårt att se denna utveckling i mark- och vattenanvändningskartan och det vore önskvärt om detta illustrerades till nästa skede.

I planförslaget lyfts vikten av att både invånare och besökare ska erbjudas attraktiva offentliga miljöer vilket innefattar både aktiviteter, lek och lärande för alla oavsett bakgrund, ålder, kön, funktionsvariation och intressen. Ett förtydligande av planens ambition gällande tillgång till denna typ av målpunkter skulle bidra till att förstärka och tydliggöra genomförbarheten. Planeringen skulle dessutom gynnas av att ha tillgång till underlag som redovisar ett behov av komplettering vid områden som idag har låg tillgång till denna typ av målpunkter.

Kommunen bedöms överlag ha en god tillgång till förskola- grundskola och i centralorten Tierp finns en gymnasieskola som har fyra studieförberedande program och nio yrkesförberedande program. Det framgår dock inte i planförslaget huruvida den befintliga tillgången kommer vara tillräcklig även i ett scenario där kommunens invånarantal har ökat på det sätt som planförslaget medger.

I stort medger planförslaget att den största utvecklingen ska ske i Tierps köping och tätort. Tierp föreslås växa med cirka 4000 invånare på en tidsperiod om 30 år och tätortens expansion norrut kring Ölsbo och Bäcksäter kräver ett kraftigt tillskott av exempelvis förskoleplatser, vårdplatser och övrig kommunal service. För att möta dessa utmaningar läggs stor vikt på att prioritera en fördjupad översiktsplan för Tierps köping. Ett arbete med en fördjupad översiktsplan bör starta relativt omgående för att säkerställa att man kan ta ett helhetsgrepp om hela Tierps köping och tätort och det vore önskvärt att förslaget till ny översiktsplan tidsbestämmer detta arbete.

Närheten till natur- och rekreationsområden av både blå och grön karaktär ska enligt planförslaget omge kommunens orter och vara nära, tillgängliga, sammanhängande och sammankopplade med den byggda miljön.

Tierps kommun har ett gott utgångsläge och planförslaget har goda ambitioner som bygger på ett omsorgsfullt omhändertagande och vid behov utveckling av befintliga värden.

Sammantaget bedöms planförslaget medföra positiva konsekvenser avseende på hållbart vardagsliv och levande samhällen. Tydligare ställningstaganden i vissa vägledande verktyglådor skulle stärka planförslagets tydlighet och förmåga att vara stöd till fortsatt arbete.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Förtydliga vilka områden som är prioriterade i tid och tydliggör detta i kapitlet om mark- och vattenanvändning.
- Markera områden där gång- och cykelstråk ska prioriteras på mark- och vattenanvändningskartan.

7.4 INKLUDERING OCH SOCIAL SAMMANHÅLLNING

I det här avsnittet bedöms hur väl översiktsplanen förväntas bidra till en utveckling som tar hänsyn till olika områdens värden och identitet men också om planen bidrar till att överbrygga barriärer, kopplar samman olika områden och strävar efter en sammanhållen och inkluderande kommun. Aspekter som inkluderas är bland annat barriärer, bebyggelsestruktur och lokalisering av mötesplatser. Översiktsplanens egna mål som fångas upp inom kapitlet är målen *Samlat och blandat*, *Mötesplatser och offentliga rum* samt *Gröna och blå värden i samhällsplaneringen*.

Nuläge och förutsättningar

Kommunen är geografiskt sätt stor med långa avstånd mellan de nio tätorterna. Utöver Tierps köping är befolkningmängden och planeringsförutsättningarna jämlika i de andra tätorterna. Kommunens storlek och utbredning av lands- och glesbygd leder till utmaningar kopplade till rörlighet, främst med kollektivtrafik. Cykelvägarna inom kommunen är inte heltäckande, varken inom eller mellan tätorterna. Järnvägen och E4an kan fungera som en barriär inom kommunen.

Kommunen har ett fördelaktigt läge med både Europaväg och järnväg som ger bra möjligheter för invånarna att både resa enkelt med bil och tåg, samt även förenkla företagens transporter. Närhet till Arlanda ger goda möjligheter till förbindelser med Sverige och världen.

Befolkningen i Tierp är idag strax över 21 000 invånare och det finns strax över 10 000 bostäder. Av dessa är 63 procent småhus, 23,3 procent hyresrätter, 7,1 procent bostadsrätter samt 3 procent utgör andra boendeformer. År 2018 bodde 33,8 procent av de boende i Tierps kommun utanför tätort, samma siffra för genomsnittet i Sverige är 12,6 procent.

Kommunen har tagit fram en segregationskartläggning och den visar att i Tierp Södra och Söderfors bor närmare 20 procent av barn under 17 år i familjer med låg inkomstgrad. I Tobo, Vendel och Månkarbo är andelen mellan två och tre procent. Andel unga mellan 20 och 25 år med låg inkomstnivå är ungefär 50 procent i Söderfors och en procent i Vendel. Intervjuer visar även att det finns socioekonomiska skillnader inom områden där vissa gator eller kvarter kan åtskiljas från andra. 48 procent av de utrikesfödda bor i hyresrätt och motsvarande andel för inrikes födda är 16 procent. Det kan förstärka den socioekonomiska segregationen och den rumsliga åtskillnaden av invånare.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Som grund för bedömningen av *Inkludering och social sammanhållning* ingår bland annat aspekter som om olika områdens behov synliggörs, barriärer och kopplingar i förhållande till tillkommande bebyggelse analyseras, och om hur områden knyts ihop eller inte. Skapas nya barriärer och överbryggas befintliga? Hur ser tillgången till olika typer av bostäder ut i kommunen i stort och inom olika områden – planeras det för en variation med hänsyn till den specifika platsens behov och utmaningar? Vidare analyseras hur och om olika typer av områden och olika grupper i samhället beskrivs utifrån dess förutsättningar och behov. Mer konkret bedöms planförslagets även utifrån hur väl förslaget förväntas bidra till PBL 1 kap 1 § och 2 kap. 3 § p 2, Folkhälsomål med fokus på mål 5 samt globala målen med fokus på mål 10 och mål 11.

Planförslagets konsekvenser

Planförslaget för den nya översiktsplanen har goda ambitioner att bevara, bygga vidare på, och vid behov vidareutveckla de lokala orternas unika värden och förutsättningar. Innehållet i Ortsbeskrivningarna visar på en god lokalkännedom och utvecklingsförslag som bygger på respekt för respektive Orts identitetsskapande värden. Ortsbeskrivningarna bedöms föreslå en utveckling som inte sker på bekostnad av de identitetsskapande värden som finns på platsen idag.

Kommunen uttrycker en viljelinje som innebär att de bostadsutbud som på vissa platser idag är ensidigt, på sikt ska kompletteras med ett annat bostadsutbud för att nå en uppblandning av tillgängliga upplåtelseformer. Detta är särskilt viktigt i flera av de mindre orterna som har en god tillgång på villor och radhus men saknar möjligheter för t.ex. äldre att bosätta sig i en lägenhet i samma ort när behovet av att bo i ett stort hus avtagit. Ett tillskott av exempelvis lägenheter i vissa orter möjliggör även för unga att få tag på en första bostad i högre utsträckning än i dagsläget.

Kommunen vill vara en inkluderande och välkomnande kommun som erbjuder både offentliga rum, konst, rekreation och arkitektur för alla. Enligt planförslagets övergripande utvecklingsstrategier ska hela kommunens tätorter ha en bred blandning av upplåtelseformer och bostadsstorlekar. Ett önskvärt tillägg till det resonemanget vore ställningstaganden om hur kommunen kan arbeta för att människor med olika socioekonomisk bakgrund ska ges chansen att komma in på bostadsmarknaden. Ett resonemang om prisrimliga bostäder skulle stärka planförslagets resonemang i detta hänseende.

Den bebyggelse som föreslås sker i första hand i eller i anslutning till befintliga tätorter och en ambition är att tillväxten ska ske kollektivtrafiknära. På vissa platser som exempelvis Örbyhus finns värdefull jordbruksmark i närheten av tågstationen som försvårar dessa ambitioner. I andra orter som exempelvis Tobo motiverar kommunen ianspråktagandet av viss jordbruksmark för att knyta samman tågstationen med orten vilket kan minska den barriär och upplevda otrygghet som finns där idag.

Det framgår inte i mark- och vattenanvändningskartan om det finns några särskilda behov av att koppla samman befintliga områden idag.

Inom hela kommunen ska fler offentliga mötesplatser utvecklas och åtgärder för att öka både tryggheten, tillgängligheten och attraktiviteten i de befintliga mötesplatserna ska genomföras. Det är svårt att läsa sig till var i kommunen det finns störst behov av tillskapandet av nya mötesplatser samt upprustning av befintliga. För att öka planförslagets styrande förmåga för fortsatt planering vore det önskvärt med tydliga riktlinjer som gör en prioritering av vilka orter och områden som först behöver insatser.

Sammantaget bedöms den nya översiktsplanen medföra positiva konsekvenser för aspekten inkludering och social sammanhållning. Planförslaget presenterar goda ambitioner som kan bidra till en positiv utveckling, något som skulle förstärka planförslagets styrande förmåga är att ännu tydligare knyta planeringsinriktningar eller åtgärdsförslag kopplade till de övergripande utvecklingsstrategierna och skapa en röd tråd mellan vision och genomförande.

Rekommendationer

- Tydliggör i mark- och vattenanvändningskartan om och i så fall hur det finns behov av att koppla samman områden med stärkta kopplingar.
- Inkludera en skrivning gällande prisrimliga bostäder för att tydliggöra kommunens ställningstagande om att vara en kommun för alla.

7.5 RISK OCH KLIMATANPASSNING

Risk och säkerhet inom samhällsplanering är ett allmängiltigt begrepp som kan avse en lång rad händelser med mycket varierande allvarlighetsgrad. Begreppet risk avser i detta sammanhang kombinationen av sannolikheten för en händelse och dess konsekvenser. Individrisken är sannolikheten att omkomma för en person som kontinuerligt vistas på en specifik plats, exempelvis på ett visst avstånd från en transportled. Framtidens klimat kommer att skilja sig från dagens. Bland annat förutses ökade nederbördsmängder samt höjda medeltemperaturer. Värmeböljor och kraftig

nederbörd bedöms inträffa allt oftare. Såväl nuvarande som tillkommande bostäder och infrastruktur behöver anpassas till klimatförändringens effekter.

Skred sker när en sammanhängande jordmassa kommer i rörelse. Skred förekommer i silt- och lerjordar. Skred kan även inträffa i siltiga eller leriga moräner om moränen är vattenmättad. Vid ett ras rör sig block, stenar, grus- och sandpartiklar fritt. Ras sker i bergväggar, grus- och sandbranter. Den gemensamma nämnaren är att både skred och ras kan inträffa utan förvarning. Den naturliga erosionsprocessen anpassar branter och slänter till ett jämviktsläge. Små förändringar av denna jämvikt kan utlösa skred eller ras. Landhöjningen, klimatet och människans ingrepp i naturen förändrar markens stabilitet. Under årens lopp kan därför säker mark bli osäker. Även denna typ av risker måste hanteras i planeringen.

Nuläge och förutsättningar

I Tierp är E4 och väg 292 från Örbyhus till Tierps köping primär transportled för farligt gods. Väg 292 från Tierps köping till Söderfors är sekundär transportled. Då kommunen har en kuststräcka och angåransar till stora nationella farleder finns även en risk att bli utsatt för oljeutsläpp. Vid planläggning i närheten av farligt godsleder behöver stor hänsyn tas till frågor som säkerhetsavstånd och evakueringsmöjligheter.

Enligt Länsstyrelsens kartering av översvämningsrisk vid skyfall finns ett flertal riskområden inom kommunen. Det finns risk för översvämning vid snösmältning och kraftiga regn vid flera av kommunens sjöar och vattendrag. Det finns även flertalet lågpunkter inom kommunen. Många av vattendragen inom kommunen är helt eller delvis utträtade för att effektivisera avvattningen av jordbruksmark och skog. Det påverkar översvämningsrisken då vattendragen inte klarar att hålla kvar vattnet.

I Tierp finns det 367 identifierade områden där risk för förorening av mark föreligger. Av dessa är 81 inventerade enligt MIFO-metodik och 46 tillhör riskklass 1 eller 2. Det finns tretton områden på Länsstyrelsens prioriteringslista. Av dessa har Länsstyrelsen tillsynsansvar för Erasteel Kloster, Karlitområdet, Strömsbergs bruk samt Västlands bruk. Tierps kommun har tillsynsansvar för Elinge såg BA, GSP Produktion AB, Håkansbo gruvor, Lövsta bruk, Mandal, Månkarbodeponin, Plantskola Strömsbergsbruk, Savalco och Tierpsdeponin.

Väster om kommungränsen längs kusten ligger Forsmarks kärnkraftverk med tre aktiva reaktorer. En anläggning för slutförvaring av kärnbränsle planeras i anslutning till kärnkraftverket. Tierp påverkas av kärnkraftverkets risker. Enligt lag ska de län där det finns ett kärnkraftverk arbeta fram beredskapsplaner och beredskapsorganisation. Tierps kommun samarbetar med Östhammar kommun och Uppsala län med kärnenergiBEREDSKAP.

Över hälften av kommunens yta inklusive samtliga tätorter förutom Söderfors har förhöjd radonrisk. Markradon är en hälsorisk som orsakar skada och sjukdom på lungor och luftvägar.

Underlag som kartlägger risker kopplat till ras och skred saknas.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Längs transportleder finns rekommenderade säkerhetsavstånd på mellan 25 och 40 meter beroende på vilken typ av transporter som tillåts. Intill järnväg och primära transportleder för farligt gods rekommenderas ett skyddsavstånd på minst 25 meter. Enligt Länsstyrelsen rekommendationer ska bostadsbebyggelse placeras 75 meter från transportled för farligt gods.

Enligt plan- och bygglagen 2 kap 5 § ska risker för människors hälsa och säkerhet beaktas i all planering.

Planförslaget konsekvenser

Planförslaget lyfter att grönområden och stadsgrönska utgör en viktig del av kommunens klimatanpassning och har bland annat potential att omhänderta vatten vid skyfall och mildra effekter vid torka och värmeböljor. Det bedöms som positivt. Det vore önskvärt om detta konkretiserades i form av tydliga riktlinjer för kommande planering. Naturbaserade lösningar lyfts även på ett flertal ställen i planförslaget. Dessa delar skulle kunna utvecklas och planförslaget skulle kunna ställa tydligare krav på att naturbaserade lösningar ska användas i så stor utsträckning det är möjligt.

Planförslaget ger exempel på klimatanpassningsåtgärder i den fysiska planeringen och lyfter att olika delar av kommunens fysiska miljö kan och behöver klimatanpassas. I fyra orter finns det riktlinjer som säger att behov av- och åtgärder för klimatanpassning för orten ska utredas och genomföras, samt att risker kopplade till Dalälven i Söderfors ska beaktas vid nybyggnation. Planförslaget saknar dock tydliga kommunövergripande riktlinjer för klimatanpassning.

Det bedöms som positivt att en kommunal risk- och klimatanpassningsplan ska tas fram. Det går dock inte att bedöma på vilket sätt det kommande strategiska underlaget kommer att ge stöd till kommande planering. Det vore därför önskvärt om i översiktsplanen säger att all planering ska utgå från det kommande dokumentet. Det vore även önskvärt om översiktsplanen beslutade när dokumentet senast ska vara framtaget.

Om en utveckling planeras inom områden som i nuläget utgörs av naturmark påverkar det områdets värmereglerande funktion. En ökad andel hårdgjord yta försämrar även markens infiltrationskapacitet och kan öka risken för översvämning vid kraftiga skyfall. Planförslaget resonerar kring att sårbara offentliga verksamheter är känsliga för värme och att stadsgrönska kan mildra effekten vid värmeböljor, dock saknas det riktlinjer på hur detta ska hanteras. Enligt planförslaget bör inte bebyggelse tillåtas på marknivåer under 2,5 meter över medelvattenståndet utan noggranna karteringar. I områden som hotas av 100-årsflöde bör endast enkla byggnader som garage och uthus byggas. Där högsta dimensionerande flöde beräknas ske mer sällan kan samhällsfunktioner av mindre vikt lokaliseras. I de fall man önskar använda översvämningshotad mark till annat än vad som rekommenderas bör en riskanalys utföras för att bedöma vilka åtgärder som behöver vidtas för att begränsa konsekvenserna vid höga flöden. Kommunen planerar att ta fram en översvämningsskartering för alla riskområden som ska ingå i risk- och klimatanpassningsplanen. Översiktsplanen ska vid revidering uppdateras med resultaten från dessa.

I mark- och vattenanvändningskartan finns flera grönområden som även i framtiden kommer bestå av icke hårdgjorda ytor. Kartan pekar dock inte ut några anläggningar för hantering av dagvatten i bebyggd miljö och det riskerar därmed att finnas en otydlighet kring vilka områden som särskilt ska prioriteras i kommande planering.

Enligt planförslaget bör radonmätning göras inför slutbesiktning. Kommunen säger även att de arbetar för att minska risken för att människor utsätts för höga radonvärden. Det vore bra om planförslaget kompletterades med exempelvis att det i områden med risk för förhöjda markradonhalter ska genomföras utredningar inför detaljplaneläggning och utbyggnad av bostäder samt att planförslaget anger att gränsvärden för luft och vatten inte får överskridas.

Flertalet av kommunens utvecklingsområden är i anslutning till primära och eller sekundära transportleder för farligt gods. Enligt planförslaget ska kommunen vid planläggning eller lovavändning i närhet av dessa transportleder noggrant väga in risker. Säkerhetsavstånd ska beaktas och vid behov ska åtgärder i den fysiska miljön, som exempelvis skyddsvallar eller skyddsplank och anpassningar och utformning av bebyggelse genomföras. Det bedöms som positivt men det vore önskvärt om riktlinjerna blev tydligare och gav ett konkret avstånd där riskutredning är nödvändig.

Vid en förändrad markanvändning behöver hänsyn tas till potentiella föroreningar inom området. Planförslaget hänvisar till Länsstyrelsens geodatabas för att se karta över förorenade områden, det

vore dock önskvärt om en karta inkluderades i planförslaget. Planförslaget saknar ställningstagande kring hur förorenade områden ska hanteras i den kommande planeringen. Det samma gäller för miljöfarliga verksamheter. Planförslaget bör kompletteras med att riskutredningar och miljötekniska markundersökningar ska tas fram i samband med planläggning av ny bebyggelse.

Planförslaget behandlar risken kopplat till ras, skred och erosion på en övergripande nivå och vid detaljplaneläggning ska alltid områdets geologiska förutsättningar uppmärksammas och ras- och skredrisk beaktas. Däremot har utpekandet av ny bebyggelse inte föranletts av ett kunskapsunderlag. Att man skjuter frågan framför sig bedöms vara en risk. För att öka stödet till kommande planering bör riktlinjerna förtydligas med resonemang kring att riskutredning ska tas fram. Vidare vore det bra om planförslaget pekar ut områden med stor risk.

Planförslaget uppmärksammas ett antal risker som behöver hanteras i den planerade utvecklingen i kommunen. Det handlar bland annat om klimatrelaterade risker som ras, skred och översvämning vid skyfall, värmeböljor men också förorenad mark. Kommunen har höga ambitioner med delvis vaga riktlinjer och ställningstaganden, men förtydligande och i vissa fall även skarpare ställningstaganden efterfrågas. Sammantaget bedöms planförslaget medföra både positiva och negativa konsekvenser kopplat till hantering av risker och klimatanpassning i den kommande planeringen.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Utveckla resonemangen kring naturbaserade lösningar för att exempelvis ställa krav på att de ska användas i så stor utsträckning som möjligt. Det vore även bra om ett resonemang kring ekosystemstjänsters förmåga att hantera klimatrisker tas till.
- Det vore önskvärt om översiktsplanen har kommunövergripande riktlinjer för klimatanpassning.
- Planförslaget bör sätta en tidsram för genomförande av de åtgärder och utredningar som motiveras av ett förändrat klimat. Åtgärder som hanterar redan existerande risker bör prioriteras
- Tydliggör att utredningar kopplat till markradon alltid ska göras för detaljplaner som avser bostäder eller skola och förskola.
- Komplettera planförslaget med att riskutredningar och miljötekniska markundersökningar ska tas fram i samband med planläggning av ny bebyggelse.

8 EKONOMISKA KONSEKVENSER

8.1 HUSHÅLLNING MED MARK, VATTEN OCH DEN FYSISKA MILJÖN I ÖVRIGT

Vad som är god hushållning med mark och vatten baseras bland annat på miljöbalkens hushållningsbestämmelser. Där anges att företräde ska ges åt sådan markanvändning som medför en hushållning som är god ur allmän synpunkt. Bestämmelserna omfattar bland annat markområden som har värde eller betydelse för jord- och skogsbruk samt utvinning av värdefulla ämnen och material.

Hushållning med mark- och vatten samt den fysiska miljön i övrigt är ett av de perspektiv som ska uppmärksammas enligt miljöbalkens bestämmelser om miljöbedömningar. Naturresurser är de råvaror som vi människor kan nyttja från naturen. Dessa resurser kan vara ändliga eller förnyelsebara. Det är

dock alltid viktigt att de nyttjas på ett effektivt och miljöanpassat sätt så att de kan nyttjas även av framtida generationer.

Nuläge och förutsättningar

Odlingsbar mark är en begränsad resurs som kan ge livsmedel, energi och/eller foder. Om jordbruksmarken förvaltas väl kan den generera resurser i tusentals år framöver. I Sverige minskar arealen jordbruksmark succesivt varje år⁴. I Tierp finns flera områden med jordbruksmark. Det finns i nuläget cirka 21 350 hektar jordbruksmark varav 19 413 hektar åkermark och 1 937 betesmark. Jordbruket är en viktig bransch för kommunen, både som sysselsättning och för livsmedelsförsörjningen. Jordbruksföretagen i Tierp har minskat de senaste åren, men de kvarvarande företagen har blivit större. Mellan år 2009 och år 2019 minskade den totala arealen åkermark i landet med 3,47 procent och i Uppsala län med 3,53 procent. Under samma period har arealen av betesmark och slåtteräng i Uppsala län minskat med 10 procent medan arealen i landet i stort har ökat med 3,68 procent. Andelen ekologiskt odlad jordbruksmark (åkermark och betesmark) av den totala jordbruksmarken i Tierps kommun har ökat med 5 procent de senaste tio åren och ligger nu på 15 procent av den totala jordbruksmarken.

Närmare fyra femtedelar av Tierps kommun består av skogsmark, nästan uteslutande av barrskog. Ungefär hälften av skogarna i kommunen är bolagsägda, vilket är ett arv från brukstiden då järnbruken ägde stora skogar som försåg hyttor och ugnar med träkol. Tierps kommun äger cirka 786 hektar skogsmark. Den kommunägda skogen brukas efter gröna skogsbruksplaner, en ny uppdaterad plan håller på att tas fram.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Miljöbalkens bestämmelser om hushållning med mark och vatten ska tillämpas i planeringen. Enligt 2 kap 6 § miljöbalken ska mark- och vattenområden användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde skall ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

I 3 kap. 4 § miljöbalken sägs att Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Det är således jord- och skogsbruksnäringen som är av nationellt intresse, inte enbart marken. Skogsmark ska så långt som möjligt skyddas från åtgärder som försvårar rationellt skogsbruk.

Planförslagets konsekvenser

Enligt planförslaget ska exploatering av skogsmark förordas framför jordbruksmark, en av anledningarna till det är att 78 procent av kommunen består av skogsmark. Planförslagets uttalade ambition är att jordbruksmark inte ska tas i anspråk för ändamål som leder till irreversibel förstörelse av denna. Dock kan det vid nybyggnad av enskilda bostäder ske lokala anpassningar som medger att bebyggelse är tillåten i en majoritet av de nya utvecklingsområdena medger planförslaget en utveckling på skogsmark.

Utvecklingen av Tobo medger ianspråktagande av jordbruksmark. Kommunen ser att en utbyggnad mot järnvägen inte bara bidrar till att skapa pendlarnära bostäder, utan bidrar även till en ökad trygghet och därmed ett ökat nyttjande av kollektivtrafiken hos boende i andra delar av Tobo med omnejd. Planförslaget lyfter att exploateringen av jordbruksmarken ska ske med förnuft och försiktighet. Bara i de fall ianspråktagande av jordbruksmarken i den enskilda planen eller lovärendet bedöms som nödvändig för orten eller områdets utveckling och sammantagna funktion ska detta

⁴ *Jordbruksmarkens värden*. Jordbruksverket, 2020 samt <https://jordbruksverket.se/jordbruket-miljon-och-klimatet/jordbruksmarkens-varden>

tillåtas. Det ska även ske på ett sätt som gör att så stora delar av den kvarvarande jordbruksmarken som möjligt fortsätter ha en form och omfattning som möjliggör ett fortsatt rationellt brukande.

Omvandling av jordbruksmark för bebyggelse är dock inte endast en fråga om markanvändningens lämplighet (som den beskrivs i PBL). För att bebygga bort jordbruksmark måste kommunen även visa i vilken mån det finns väsentliga samhällsintressen som endast kan tillgodoses genom omvandlingen (enligt reglering i miljöbalken⁵). Detta bör förtydligas i planförslaget. Omvandlingen av jordbruksmark till exploaterat område omfattas vanligen av 12 kap. 6 § miljöbalken och ska därmed anmälas till Länsstyrelsen för samråd.

Planförslaget medför irreversibla ianspråktaganden av både skogsmark och till viss del jordbruksmark, dock sett till kommunens yta och graden av bebyggelse bedöms planförslaget sammantaget medföra små negativa konsekvenser för hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Förtydliga motiveringen till att exploatera på jordbruksmark.

8.2 KOMMUNAL EKONOMI

I det här avsnittet bedöms hur väl översiktsplanen förväntas bidra till en utveckling som tar hänsyn en kommunal ekonomi i balans och god ekonomisk hushållning.

Nuläge och förutsättningar

Tierps kommun har haft en positiv befolkningsökning de senaste åren. Kommunen prognostiserar för en fortsatt befolkningsökning under de kommande åren. Siktet är satt på ungefär 1 procent per år. År 2030 skulle befolkningen då passera 23 000 invånare. Befolkningsökningen leder till ett behov av fler bostäder men kan även leda till ett ökat behov av verksamhetslokaler, förskolor, skolor samt äldreboende. Tierp har en hög andel äldre befolkning och en hög försörjningskvot på 85. De kommande tio åren förväntas denna kvot stiga ytterligare till 90 för att därefter avta.

De närmaste åren kommer Tierp att ha en snabb ökning av andelen personer över 80 år, även andelen barn och unga kommer öka. Den arbetsföra grupp som föranleder de lägsta kostnaderna och högsta intäkterna i form av inkomstskatt, åldersgruppen 20-65 år, kommer samtidigt att öka relativt långsamt. Det innebär att de kommunala verksamheterna ska erbjuda service till ett växande antal invånare, samtidigt som försörjningskvoten ökar.

Kommunkoncernens låneskuld per invånare ligger på över 100 000 kr, det är ungefär dubbelt så högt som rikssnittet och Tierps kommun ligger i toppen av kommuner som har högst belåning per invånare.

Kommunens största och viktigaste intäkt är kommunalskatten som utgör cirka 56 procent, därefter kommer inkomstutjämningsbidraget som motsvarar cirka 17 procent. I övrigt består intäkterna främst av riktade bidrag och därefter hyror och arrenden, försäljningsintäkter, försäljning av tjänster till andra huvudmän och borgensavgifter med mera. Besöksnäringens bidrag till samhällsekonomin, mätt som andel i relation till BNP, har legat mellan 2,4 och 2,7 procent under åren 2015 till 2019.

⁵ Miljöbalken 3 kap, 4 §: *Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.*

Kommunens största kostnader utgörs av löner för främst de huvudsakliga verksamheterna, skola, vård och omsorg. Utöver detta påverkas kommunen direkt eller indirekt av lokalhyror, ränteläge, energipriser med mera.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Kommunens budget för år 2021 säger att ett resultatmål på 2 procent av skatteintäkterna (netto) ska eftersträvas. Kommunen ska ha en högre självfinansieringsgrad av investeringar så att kommunen inte ska behöva ta ytterligare lån under år 2021.

Kommunallagen 11 kap. 1 § säger att kommuner och regioner ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet.

Planförslagets konsekvenser

Själva plandokumentet är i sig inte tillräckligt för att medge en bedömning av planförslagets långsiktiga kommunalekonomiska konsekvenser. Den markanvändning som redovisas i planen skapar möjligheter för ett samhällsbyggande men bedömningar av i vilken ordning och på vilka kommersiella villkor som områden ska utvecklas skjuts till senare processer. Planförslaget medger utveckling av fler bostadsområden. Sådan utveckling kan vara förenad med stora kommunala kostnader för iordningställande av allmän platsmark, förbättring av gator och vägar samt komplettering av teknisk försörjning.

Planförslaget förutsätter en förändrad befolkningstillväxt samt ändrad åldersfördelning inom befolkningen på sikt, vilket kan ge upphov till såväl ökade som minskade behov av offentliga lokaler och offentlig service. Även skatteintäkter kommer att påverkas. Resonemang kring detta saknas i planförslaget. En ökad befolkning leder till ökade skatteintäkter. Många av kostnaderna förenade med utbyggnaden kommer dock långt innan flytteffekten ger avtryck bland intäkterna. Vilken ordning man bygger ut enskilda utvecklingsområden ger effekter på den kommunala ekonomin enskilda år eller perioder.

Planförslaget lyfter kommunens vilja att utveckla besöksnäringen inom kommunen. Besöksnäringen är den bransch som växer snabbast i Sverige. På sikt tror kommunen att det finns stor potential att utvecklas inom många områden och öka intäkterna från besöksnäringen.

Sammantaget bedöms planförslaget medföra varken positiva eller negativa konsekvenser för den kommunala ekonomin, med risk för små negativa eftersom underlag saknas.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Planförslaget bör kompletteras med tydligare resonemang kring kommunens ekonomi.
- Det förväntade behovet av kommunalservice (skolor, vård och omsorg etc.) i framtiden bör kartläggas.
- Säkerställ att avgifter och försäljningar av mark täcker kommunens utgifter för utvecklingen av området.
- För att inte skuldsättningen ska öka mer än nödvändigt är det viktigt att söka andra finansieringskällor än lån, exempelvis avgifter och exploateringsmedel.

8.3 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR NÄRINGSLIVET

I det här avsnittet bedöms hur väl översiktsplanen tar hänsyn till och bidrar till ett rikt näringsliv i fråga om krav på service, lokaler och näringslivets behov i övrigt.

Nuläge och förutsättningar

Tierps kommun har en lång tradition av företagande och industrier. Det bedrivs fortfarande konkurrenskraftig och modern tillverkningsindustri som konkurrerar på den globala marknaden ibland annat Söderfors, Tierp och Tobo. I Vendel, på Tierpsläppen, Österlövsta och Hållnäs bedrivs areella näringar. Det en stark tradition av egenföretagande. Inom kommunen finns ett stort antal små- och soloföretag. Inom desa är det som antalet nya arbetstillfällen växer snabbast. I Tierps kommun finns drygt 2700 registrerade företag, varav majoriteten är enmansföretag. I kommunen är 8,0 procent av kommunbefolkningen i åldrarna 20-64 år egenföretagare. I Sverige är den siffran 6,1 procent.

Den största arbetsgivaren i kommunen är Tierps kommun. Andra stora arbetsgivare för invånarna är Akademiska sjukhuset, Arlanda flygplats, Erasteel Kloster AB, Munters Europe AB och Atlas Copco.

Medelinkomst nivån i kommunen är något lägre än Sveriges genomsnitt. Arbetslösheten i kommunen är cirka 7,7 procent. Något högre än rikets genomsnitt som är 7,0 procent.

I svenskt näringslivs årliga enkätstudie av företagsklimat ger företagarna i Tierp kommunen betyget 3,22 i sammanfattande omdömmen⁶. Genomsnittets omdömet i Sverige är 3,43. Exempel på andra kommuner bedömning inom regionen är Uppsala kommun (2,90), Östhammar (2,71) och Älvkarleby (3,82).

Den 31 december 2018 var det 5 648 personer som både bodde och arbetade i kommunen. Det var 4 312 kommuninvånare som pendlade till arbete utanför kommunen. 1 916 personer pendlade in från andra kommuner till Tierps kommun för att arbeta.

Kommunen har en näringslivsstrategi, men en ny ska tas fram i närtid som bättre passar dagens utmaningar och möjligheter.

Bedömningsgrunder, indikatorer, krav och riktlinjer

Regeringens mål för näringspolitiken är att "stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag".

Som grund för bedömningen av Förutsättningar för näringslivet ingår bland annat aspekter som tillgången på lokaler i attraktiva lägen, funktionsblandning, god framkomlighet och befolkningsunderlag (dag/kväll).

Planförslagets konsekvenser

Planförslaget har relativt lite innehåll som direkt påverkar näringslivets förutsättningar i kommunen. Ny bebyggelse för verksamheter planeras främst i anslutning till befintliga verksamheter och infrastruktur. Kommunens geografiska läge och goda tillgång till kommunikationsstråk ger goda möjligheter att attrahera företag och nyetableringar. Dessa möjligheter uppmärksammas i planförslaget.

Planen anger att kommunen arbetar för en företagsvänlig attityd och en ömsesidig förståelse för roller, ansvar och utmaningar, mellan den egna organisationen och näringslivet vilket bedöms positivt. Kommunen och näringslivet ska tillsammans fortsätta utveckla samverkansformer, plattformar och mötesplatser som gynnar näringslivet. Vidare lyfter planförslaget att kommunen har en viktig roll i att sammanlänka företagen med varandra och bygga upp starka nätverk mellan dessa, liksom mellan kommunen och näringslivet. Enligt planförslaget ska kommunen verka för att skapa de förutsättningar som befintliga och framtida företag behöver för att växa och etablera sig. Viktiga grundförutsättningar som nämns är god planberedskap för etableringar och expansioner, en välfungerande infrastruktur och en effektiv kommunal organisation.

⁶ <https://www.foretagsklimat.se/tierp>

Utbyggnad av den digitala infrastrukturen är en viktig förutsättning för tillväxt av näringslivet. Enligt planförslaget följer kommunen regeringens bredbandsstrategi och kommunen har upprättat en handlingsplan. Handlingsplanen är dock i behov av revideringar. Vidare lyfter planen att erfarenheter har visat att kommunen behöver ta en mer aktiv roll i arbetet med bredbandsutbyggnaden, inte minst för glesbygdsområden och landsbygd, för att säkra den utbyggnadstakt som kommunen anser nödvändig. Planförslaget bör konkretisera åtgärder och riktlinjer kopplat till de brister de är medvetna om.

Det bedöms som positivt att en ny näringslivsstrategi ska tas fram. Det går dock inte i nuläget att bedöma på vilket sätt de kommande strategiska underlaget kommer att ge stöd till kommande planering. Det finns även en risk att kommunen går miste om viktiga strategiska ställningstaganden när underlagen tas fram efter översiktsplanen.

Sammantaget bedöms planförslaget medföra små positiva konsekvenser för näringslivets förutsättningar.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Planförslaget bör tydliggöra kommunens ambitioner och tillväga gångsätt för utbyggnad av den digitala infrastrukturen.
- Planförslaget bör tydliggöra när näringslivsstrategin ska vara framtagen.

9 ALTERNATIV

En miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla en beskrivning av miljöns sannolika utveckling om planen inte genomförs. Att planen inte genomförs benämns ofta som det s.k. nollalternativet. För översiktsplaner görs bedömningen vanligtvis mot ett framskrivet nuläge, dvs. en utveckling i linje med den nu gällande översiktsplanen, med hänsyn tagen till de beslut som fattats sedan den antogs.

9.1 MILJÖNS SANNOLIKA UTVECKLING OM PLANEN INTE ANTAS

Plan- och bygglagen säger att alla kommuner ska ha en aktuell översiktsplan. Dess aktualitet och ambitioner om genomförande ska beslutas varje mandatperiod av kommunfullmäktige i en så kallad planeringsstrategi. Regeln är ny och ska tillämpas för första gången efter valet år 2022. Alla kommuner ska senast i september 2024 ha beslutat om sin första planeringsstrategi.

Om den nya översiktsplanen inte antas, fortsätter den nuvarande översiktsplanen från 2011, *Översiktsplan 2010-2030*, att gälla. Samhällsutvecklingen i kommunen kommer då att ske enligt den planeringsstrategi som vid tidpunkten gäller, samt enligt den övriga områdesutveckling som beslutats efter planens antagande.

Givna förutsättningar för nollalternativet, precis som för en utveckling av den nya översiktsplanen, är bland annat att den pågående klimatförändringen kan antas ge större effekter de kommande decennierna. Vissa samhällsbeslut som påverkar miljöns utveckling gäller också oberoende av planens tillkomst, till exempel klimatpolitikens åtgärder för ökad elektrifiering, minskad användning av fossila bränslen i transporter och för uppvärmning osv.

Gällande översiktsplan innehåller en inriktning om att befolkningen ska öka med 3000 invånare samtidigt som anvisningar om en ökning om ytterligare 4000 inte ska hindras. Övriga huvuddrag i planen är den lägger stor vikt på fördjupade översiktsplaner ibland annat Hållnäs halvön och Vendelbygden. Planen innehåller ett antal generella rekommendationer som exempelvis uttrycker att

ny bebyggelse ska undvikas i helt obebyggda områden samt om ny bebyggelse riskerar att splittra och bidra till skapandet av barriärer i sammanhängande grönområden.

Exploaterings- och bebyggelsestrycket har ökat sedan den tidigare översiktsplanen togs fram och den mark som utpekats där räcker inte till för att täcka upp det nya behovet. Var ny bebyggelse skulle hamna om en ny översiktsplan inte antas är svårt att spekulera om. Utan att ta ett helhetsgrepp kring var ny bebyggelse ska pekas ut så ökar dock risken för att ny bebyggelse inte kompletterar befintliga stadskärnor och istället bidrar till en spretig stadsutbredning.

Den nya översiktsplanen innehåller ställningstaganden om framtaganden av flera viktiga strategiska underlagsutredningar om exempelvis klimat- och energi, grönstruktur och översvämningrisk. Utan framtagandet av dessa är det sannolikt att det samlade helhetsgreppet om dessa frågor kommer försvagas över tid och att frågor som är viktiga för en omställning mot ett hållbart och fossilfritt samhälle inte hanteras tillräckligt väl.

I och med en ökad befolkningstillväxt förväntas väg- och framför allt biltrafiken öka inom kommunen. Behovet av att utveckla gång- och cykelvägar samt pendlarparkeringar i takt med befolkningsökningen utgår och risken blir då att många nya kommuninvånare etablerar ett livsmönster som kretsar kring bilen istället för att nyttja färdmedel med mindre klimatpåverkan.

9.2 AVFÄRDADE ALTERNATIV

En miljökonsekvensbeskrivning ska enligt regelverket resonera kring alternativa utformningar samt avfärdade alternativ. Planförslaget utgörs av *ett* förslag på rumslig struktur, mark- och vattenanvändning. Det är detta förslag som konsekvensbeskrivits.

Ett klagörande av avfärdade alternativ bidrar till förståelsen av den föreslagna planens egenskaper och konsekvenser. Följande bebyggelseutveckling föreslagen i översiktsplanen från 2011 har utgått och finns inte med i föreliggande planförslag:

Gillberga (Tierp)

I den gamla översiktsplanen utgör Gillberga, beläget österom Tämnarån (bort från tätorten), ett viktigt utbyggnadsområde. På grund av att en exploatering i Gillberga skulle medföra negativa konsekvenser för de rekreativa och naturmässiga värden som finns i Tämnarådalen samt omfattande kommunala investeringar i infrastruktur har Gillberga utgått i det nya planförslaget.

Mehedeby

Under framtagandet av den nya översiktsplanen har man övervägt att koncentrera tillkommande bebyggelse i Mehedeby till stationsområdet vid järnvägen. Med hänsyn till ortens historiska struktur, riskaspekten intill järnvägen samt utbredning av befintlig jordbruksmark valdes istället en fortsättning av ortens befintliga radbykaraktär.

Arvidsbo

På grund av stor efterfrågan på bostäder samt att kommunen äger större sammanhängande markområden i byn har Arvidsbo varit ett tilltänkt område för utveckling av bostäder. Under framtagandet av den översiktsplanen har dock vattenskyddsområdet samt områdets värde för friluftslivet prioriterats och området pekat istället ut som natur i plankartan.

LIS-områden längs södra Hållnäs-kusten

- För att lokalisera lämpliga LIS-områden för permanentbostäder genomfördes en tidig GIS-analys med kriterier som innefattade närhet till samhällsservice och kommunikationer, med syfte att nyttja och bygga vidare på befintliga förutsättningar på landsbygden. Områden som saknar närhet till dessa kriterier valdes bort.

- I planprocessens inledande skede undersöktes möjligheten att sprida ut de LIS-områden som i befintligt planförslag är lokaliserade längs kuststräckan med syfte att nå fram till en mer "rättvis" fördelning a områden över kuststräckan. Detta alternativ har valts bort på grund av både befintliga natur- och kulturvärden samt även med hänsyn till Hållnäsområdets begränsade dricksvattentillgång.

Verksamhetsområden

För att undvika att utvidga befintliga och förhållandevis centralt belägna verksamhetsområden har nya och sammanhängande områden istället pekats ut utanför tätbebyggda områden.

Naturmark istället för jordbruksmark

För att i största möjliga mån undvika att peka ut bebyggelse eller annan form av exploatering på jordbruksmark har det i orter som exempelvis Skärplinge, Månkarbo och Örbyhus pekats ut utvecklingsområden i skogs- och naturmark. Jordbruksmarken har fått markanvändningen areella näringar.

10 SAMLAD BILD

Nedan sammanfattas bedömningen av planförslagets konsekvenser i två perspektiv. Först summeras kortfattat konsekvenserna från kap. 7-9 i en tabell med en kort sammanfattning. Därefter görs en översiktlig bedömning av på vilket sätt planförslagets genomförande bidrar till, eller motverkar, att de nationella miljökvalitetsmålen nås. Den bedömningen är översiktlig, men kan ändå tjäna som ett stöd i en diskussion om planförslagets egenskaper och vilka delar som behöver vidareutvecklas i de följande faserna i översiktsplaneprocessen.

I avsnitt 11.3 summeras förslag på kompletteringar eller fördjupningar som kan övervägas i kommande planering.

10.1 KONSEKVENSERNA SAMMANFATTADE

I tabellen nedan sammanfattas bedömningen av planförslagets konsekvenser (teckenförklaring på nästa sida).

Tabell 2. Miljökonsekvenserna sammanfattade.

Teckenförklaring:

Planen bedöms ha stora positiva konsekvenser

Planen bedöms ha små eller måttliga positiva konsekvenser

Planen bedöms varken ha positiva eller negativa konsekvenser

Planen bedöms ha små eller måttliga negativa konsekvenser

Planen bedöms ha stora negativa miljökonsekvenser

Avsnitt	Hållbarhetsaspekt	Samlad bedömning	Kommentar
---------	-------------------	------------------	-----------

MILJÖKONSEKVENSER

7.1	<p>Vatten</p> 		<p>Planförslaget har delvis öppna och vaga riktlinjer kopplat till kommunens arbete med vatten i den fysiska planeringen, samt att planen medger exploatering på mark som idag har god infiltrationsförmåga.</p>
7.2	<p>Natur</p> 	 	<p>Planförslaget har höga ambitioner kopplade till kommunens naturvärden, dock vore det önskvärt med mer konkreta ställningstaganden som skulle skapa en tydligare styrning till kommande planeringsskeden. De negativa konsekvenserna som den planerade utvecklingen på natur- och viss jordbruksmark medför bedöms vara oåterkalleliga och mer omfattande än de positiva konsekvenserna.</p>
7.3	<p>Bebyggelse, kulturmiljö och landskap</p> 		<p>Planförslaget har delvis vaga riktlinjer kopplade till utveckling i områden som utgör riksintresse för kulturmiljövården. Det är svårt att i dagsläget göra en bedömning på i vilken utsträckning det kommer fungera som underlag till kommande planeringsskeden.</p>
7.4	<p>Klimatpåverkan</p> 	 	<p>Planförslaget har delvis höga ambitioner och mål, men det saknas en tydlighet i hur man ska hamna där. För att nå exempelvis nettoutsläpp senast år 2045 krävs det att kommunen siktar högre. Kommunens ställningstagande kring materialval i byggprocessen bedöms som ett starkt och positivt ställningstagande.</p>

SOCIALA KONSEKVENSER

8.1	<p>Hälsa och livsmiljö</p> 		<p>Bedömningen baseras främst på att det är en glesbygdskommun som har till största del god luftkvalitet och ljudmiljö i dagsläget.</p>
8.2	<p>Trygghet och trivsel</p> 		<p>Planförslaget har ett övergripande ambitiöst fokus på trygghet och trivsel över hela kommunen vilket visar att frågan är viktig och att den prioriteras.</p>
8.3	<p>Hållbart vardagsliv och levande samhällen</p> 		<p>Planförslaget skulle med fördel kunna ha tydligare ställningstaganden för mark- och vattenanvändningen men visar i stort på goda ambitioner.</p>
8.4	<p>Inkludering och social sammanhållning</p> 		<p>Planförslaget har höga ambitioner som kan bidra till en positiv utveckling. Den styrande förmågan skulle öka ytterligare med tydligare planeringsinriktningar.</p>
8.5	<p>Risikförhållanden inklusive klimatanpassning</p> 	 	<p>Klimatrelaterade risker som ras, skred och översvämning vid skyfall, värmeböljor och förorenad mark uppmärksammas. Kommunen har höga ambitioner med delvis vaga riktlinjer och ställningstaganden, men förtydligande och i vissa fall även skarpare ställningstaganden efterfrågas.</p>

EKONOMISKA KONSEKVENSER

9.1	Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt 		Planförslaget medför irreversibla ianspråktaganden av både skogsmark och till viss del jordbruksmark, sett till kommunens yta och graden av bebyggelse bedöms dock inte ianspråktagandet vara särskilt stort.
9.2	Kommunal ekonomi 		Själva planförslaget är i sig inte tillräckligt för att medge en bedömning av planförslaget långsiktiga kommunalekonomiska konsekvenser. Därav bedöms konsekvenserna vara varken positiva eller negativa.
9.3	Förutsättningar för näringslivet 		Ny bebyggelse för verksamheter planeras främst i anslutning till befintliga verksamheter och infrastruktur. Kommunens geografiska läge och goda tillgång till kommunikationsstråk ger goda möjligheter att attrahera företag och nyetableringar.

10.2 PLANFÖRSLAGET OCH MILJÖKVALITETSMÅLEN

Det s.k. generationsmålet i den svenska miljöpolitiken är att "...till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser." Arbetet tar stöd i 16 miljö kvalitetsmål. Arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet utgör grunden för den nationella miljöpolitiken. Miljö kvalitetsmålen med preciseringar ska ge en långsiktig målbild för miljöarbetet och fungerar som vägledning för hela samhällets miljöarbete, såväl myndigheters, länsstyrelser, kommuners som näringslivets och andra aktörers.

Av de 16 miljö kvalitetsmålen bedöms tre inte vara relevanta för översiktsplanen, eftersom inriktningar samt föreslagen mark- och vattenanvändning bara i begränsad omfattning påverkar om målen nås, givet de preciseringar som finns. Dessa mål är: Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö och Storslagen fjällmiljö.

För resterande tretton miljö kvalitetsmål görs nedan en bedömning av hur översiktsplanens genomförande påverkar möjligheterna att dessa ska kunna nås. Bedömningen redovisas i Tabell 3 fortsätter på nästa sida.

Bedömningen illustreras på följande sätt:

Planen bedöms bidra till måluppfyllelse.

Planen varken bidrar eller motverkar möjligheterna att nå målet.

Planen motverkar måluppfyllelse.

Tabell 3. Planförslagets bidrag till miljö kvalitetsmålen.

Miljö kvalitetsmål	Bedömning	Motivering
Begränsad klimatpåverkan	 	Planen både bidrar till och motverkar målet. Byggnad av en stadsdel och infrastruktur medför stora utsläpp av växthusgaser. Samtidigt kan planens ambitioner gällande främjandet av gång-, cykel- och kollektivtrafik medföra begränsade utsläpp.
Frisk luft		Planförslaget bedöms varken motverka eller bidra till målet.
Giffri miljö		Planförslaget saknar ställningstagande kring hur förorenade områden ska hanteras i den kommande planeringen. Det samma gäller för miljöfarliga verksamheter.
Ingen övergödning		Planförslaget visar stor medvetenhet om befintliga utmaningar kopplat till blåstruktur och i vissa fall även förslag på åtgärder, men utan konkreta och mer platsspecifika åtgärdsförslag eller riktlinjer vid den kommande planläggningen blir planens stöd vagt och öppet. Planförslaget medför risk för negativa konsekvenser för kommunens vatten.

God bebyggd miljö		Planförslaget innebär förbättringar jämfört med nuläget och bedöms därför bidra till måluppfyllelse.
Ett rikt växt- och djurliv	 	Planen både bidrar till och motverkar målet. Flera befintliga grönområden bevaras men samtidigt innebär planförslaget en exploatering på jungfrulig mark i och ett ianspråktagande av både skogs- och jordbruksmark.
Levande sjöar och vattendrag		Planförslaget visar stor medvetenhet om befintliga utmaningar kopplat till blåstruktur och i vissa fall även förslag på åtgärder, men utan konkreta och mer platsspecifika åtgärdsförslag eller riktlinjer vid den kommande planläggningen blir planens stöd vagt och öppet. Planförslaget medför risk för negativa konsekvenser för kommunens vatten.
Hav i balans och levande kust och skärgård		Planförslaget visar stor medvetenhet om befintliga utmaningar kopplat till blåstruktur och i vissa fall även förslag på åtgärder, men utan konkreta och mer platsspecifika åtgärdsförslag eller riktlinjer vid den kommande planläggningen blir planens stöd vagt och öppet. Planförslaget medför risk för negativa konsekvenser för kommunens vatten.
Grundvatten av god kvalitet		Planförslaget saknar riktlinjer eller åtgärdsförslag kopplat till grundvatten i planförslaget. Att inte hantera planens eventuella påverkan på grundvatten medför en risk för att viktiga frågor som rör kommunens grundvatten missas och att MKN inte nås.
Myllrande våtmarker		Våtmarkers värden och funktioner uppmärksammas och översiktsplanen är tydligt om att de ska värnas. I planen beskrivs även att nya våtmarker ska anläggas, dock saknas det tydlighet i vart dessa ska anläggas.
Levande skogar	 	Planen både bidrar till och motverkar målet. Flera grönområden som innehåller skog pekas ut och skyddas i markanvändningskartan men vissa skogsområden kommer att genomgå en exploatering och därmed försvinna.
Ett rikt odlingslandskap		Planförslaget bidrar till måluppfyllelse i och med dess ställningstagande kring att jordbruksmarken ska bevaras. Planförslaget medför endast att jordbruksmark i anspråkstas på vid ett utvecklingsområde.
Bara naturlig försurning		Påverkan sker främst genom kväveoxider från trafiken. Planförslaget är inte tydligt inriktat på att minska biltrafiken även om ambitionen är att kommunens framtida trafikökning ska ske inom hållbara transportmedel som kollektivtrafik eller gång och cykel.
Säker strålmiljö		Planförslaget bedöms varken motverka eller bidra till målet.

11 REFERENSER

Boverket, karta över riksintressen

Länsstyrelsen Uppsala. Underlag för mark- och vattenanvändning i Uppsala län, karttjänst Länsstyrelsen.

Skyddad natur, kartverktyg Naturvårdsverket.

SLB-analys, 2022. Karttjänst: Luftföroreningskartor (hämtat 2022-02-14)

<https://www.slb.nu/slbanalys/luftfororeningskartor/>

Tierps kommun, 2010. Översiktsplan 2010–2030.

Tierps kommun, 2014. VA-plan.

Tierps kommun, 2019. Årsredovisning 2019.

Tierps kommun, 2021. Klimat- och energiplan för Tierps kommun.

Tierps kommun, 2021. Plan för Tierps kommuns ekonomi och verksamhet 2021-2023.

VISS, Vatteninformationssystem Sverige.

BILAGA 1. RIKSINTRESSEN OCH ANDRA OMRÅDESSKYDD

I detta avsnitt beskrivs riksintressen och andra skyddade områden inom kommunen som bedöms vara relevanta för hållbarhetsbedömningen.

11.1 Riksintresse för kulturmiljövård

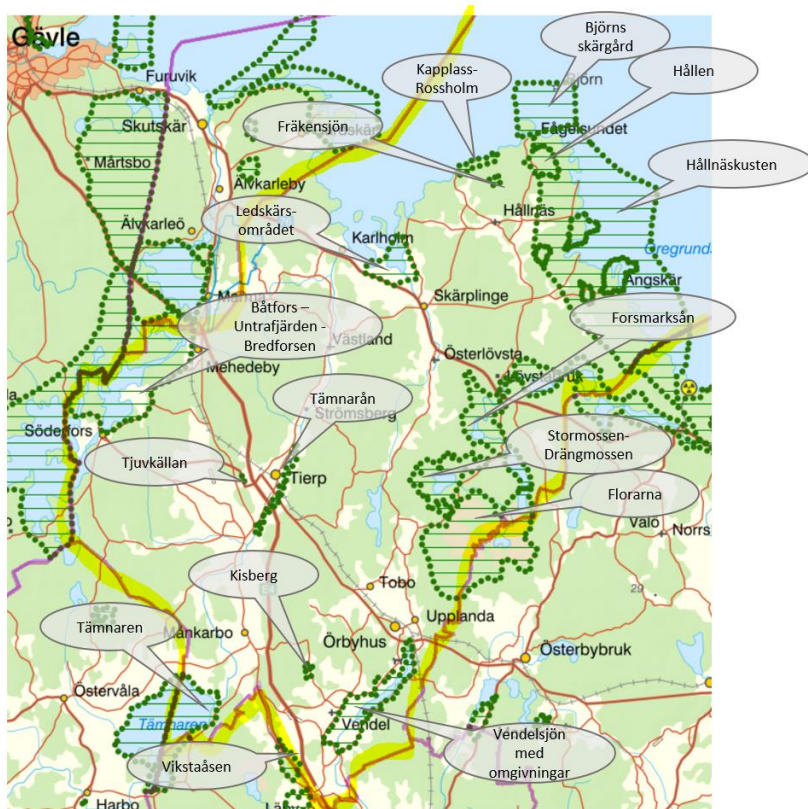
I Tierp finns 11 områden som är av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § Miljöbalken (MB) se Figur 3.

Figur 3 Områden av riksintresse för kulturmiljövård i rött. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Länsstyrelsen, 2021.

11.2 RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD

I Tierp finns 16 områden av riksintresse för naturvården enligt 3 kap. 6 § MB, se Figur 4.

Figur 4 Områden av riksintresse för naturvård i grönt. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Länsstyrelsen, 2021.

11.3 RIKSINTRESSE FÖR FRILUFTSLIVET

Kommunen har två riksintressen för friluftslivet, Nedre Dalälven och Florarna tillsammans med Finnsjön, enligt 3 kap 6 § MB. Nedre Dalälven är även riksintresse för det rörliga friluftslivet och turismen enligt 4 kap 2 § MB, se Figur 5.

I östra delen av kommunen ligger Florarna tillsammans med Finnsjön som är ett oexploaterat vildmarksområde med omfattade myrar, skogar och våtmarker. Det finns möjlighet att få uppleva känslan av orördvildmark. Florarna är skyddat för sina höga naturvärden och genom området går Upplandsleden som sedan fortsätter upp längs med Finnsjöns västra strand.

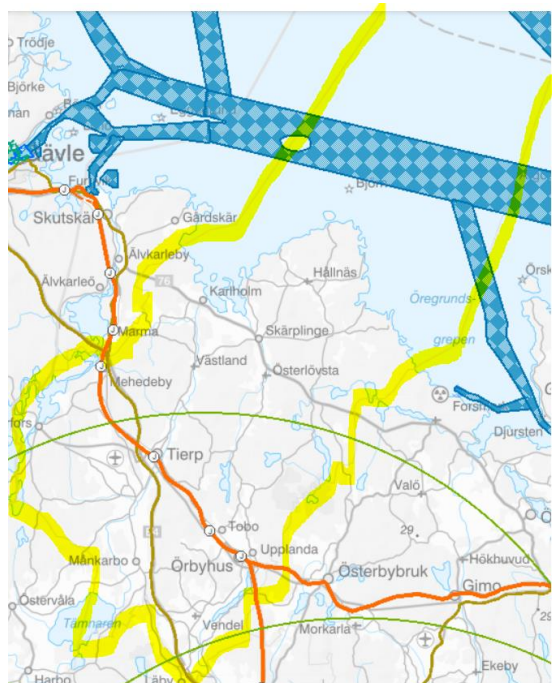
I västra delen av kommunen ligger Nedre Dalälven som är ett älvlandskap som lockar turister för bland annat fritidsfiske. Där finns även Upplandsleden och St. Olafsleden som binder samman vildmarkskänsla med kulturhistoria.

Figur 5 Områden av riksintresse för friluftsliv i grönt. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Länsstyrelsen, 2021.

11.4 RIKSINTRESSE FÖR KOMMUNIKATIONER

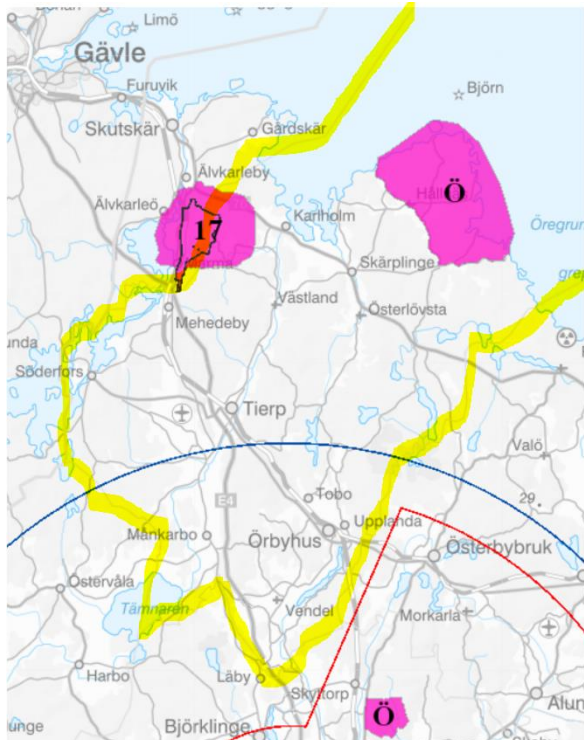
Trafikverket har pekat ut vissa vägar, järnvägar, hamnar, sjöfarter och flygplatser som utgör riksintresse för kommunikationer enligt 3 kap. 8 § MB, se Figur 6. Den väg som är av riksintresse som löper genom kommunen är väg E4, Helsingborg-Haparanda. Järnväg av riksintresse är Ostkustbanan. Det finns ett område strax utanför Tierps kust som är av riksintresse för sjöfarten. Det finns även två MSA-område (Minimum Sector Altitude) för Uppsala och Arlanda flygplats.

Figur 6 Riksintressen för kommunikation inom kommunen. I brunt syns väg, orange järnväg, blått skrafferat visar farleden och de gröna strecken MSA områden som är skyddsområde kring flygplatserna Uppsala och Arlanda. Kommungränsen i gult. Källa: Boverket, 2021.

11.5 RIKSINTRESSE FÖR TOTALFÖRSVAR

I Tierp finns ett område utpekad av Försvarsmakten som influensområde övrigt riksintresse enligt 3 kap. 9 § MB, se Figur 7. Området är beläget i den sydöstra delen av kommunen i anslutning till Östersjön. Marra skjutfält i sydvästra delen av kommunen är både utpekad som influensområde riksintresse och riksintresse av betydelse enligt 3 kap. miljöbalken.

Figur 7 Riksintressen för totalförsvaret utpekad i rosa. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Boverket, 2021.

11.6 RIKSINTRESSE FÖR YRKESFISKE

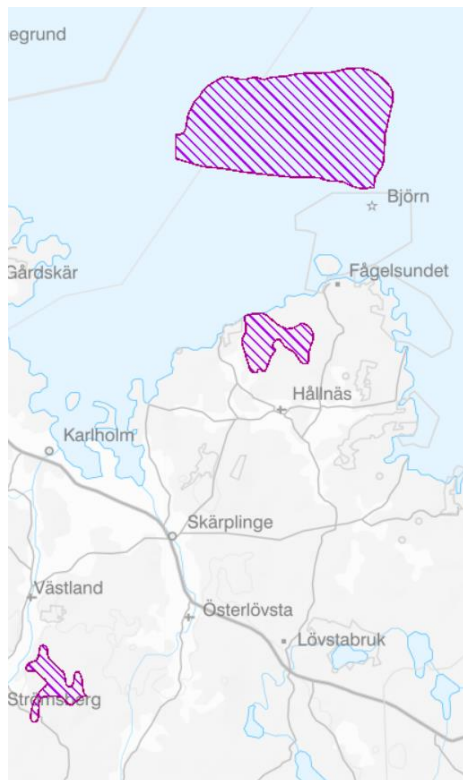
I Tierp finns två områden som utgör riksintresse för yrkesfiske enligt 3 kap. 5§ MB, se Figur 8.

Figur 8 Område utpekad som riksintresse för yrkesfiske i blått skrafferat. Källa: Boverket, 2021.

11.7 RIKSINTRESSE FÖR ENERGIPRODUKTION

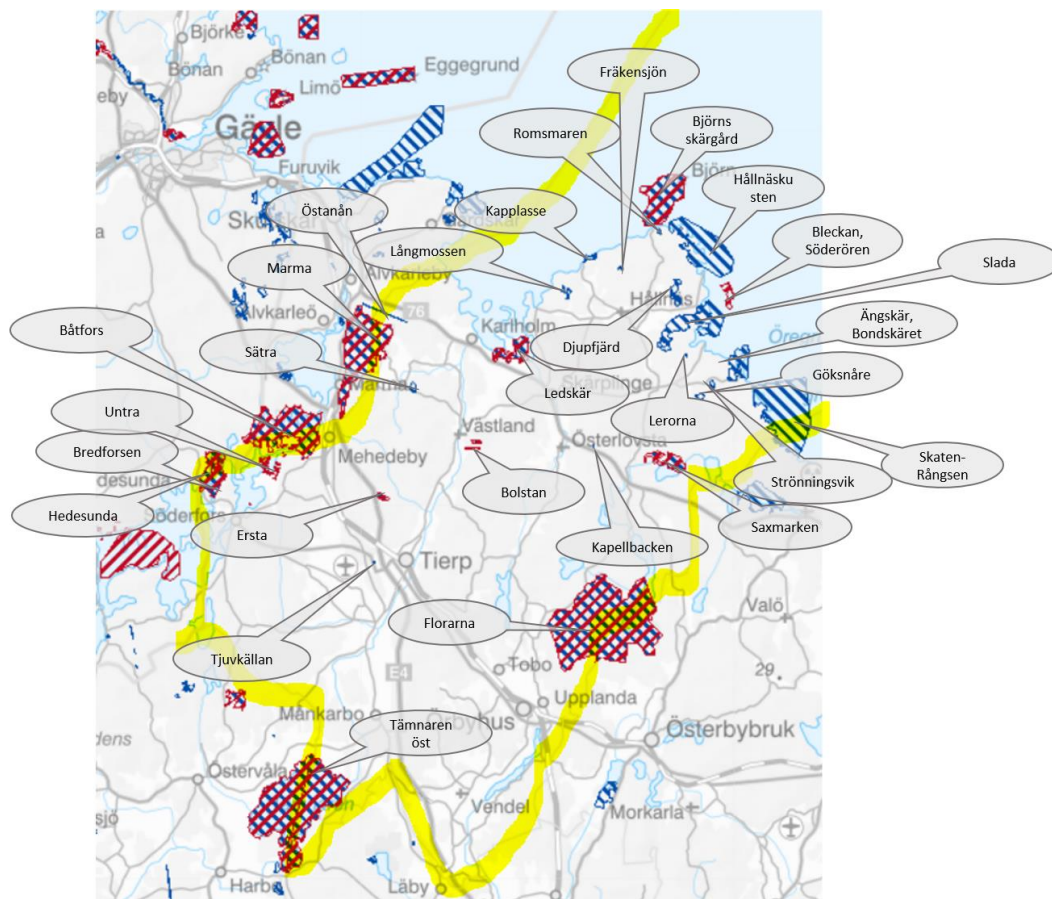
I Tierp finns tre områden som utgör riksintresse för energiproduktion enligt 3 kap. 8§ MB, se Figur 9. Alla tre områden är vindbruk, två på land och ett i vatten.

Figur 9 Område utpekade som riksintresse för energiproduktion i lila skrafferat. Källa: Boverket, 2021.

11.8 NATURA 2000

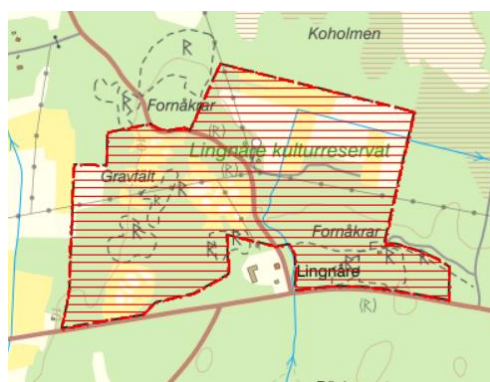
I Tierp finns det 29 Natura 2000-områden, se Figur 10. De är skyddade enligt 4 kap. MB. Natura 2000 är ett nätverk av skyddade områden i hela EU. Syftet är att värna om vissa naturtyper samt växt- och djurarter som medlemsländerna kommit överens om att skydda. Områdena kan vara skyddade enligt art- och habitatdirektivet och/eller fågeldirektivet.

Figur 10 Natura 2000-områden inom Tierp kommun, blå skrafferade områden är skyddade enligt art- och habitatdirektivet och röda skrafferade områden enligt fågeldirektivet. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Boverket, 2021.

11.9 KULTURRESARVAT

Det finns ett kulturresevat i Tierps norra, ett välbevarat fossilt odlingslandskap i Lingnäare på Hållnäs halvön, se Figur 11.

Figur 11 Kulturresevatet Lingnäare i rött skraffera. Källa: Länsstyrelsen, 2021.

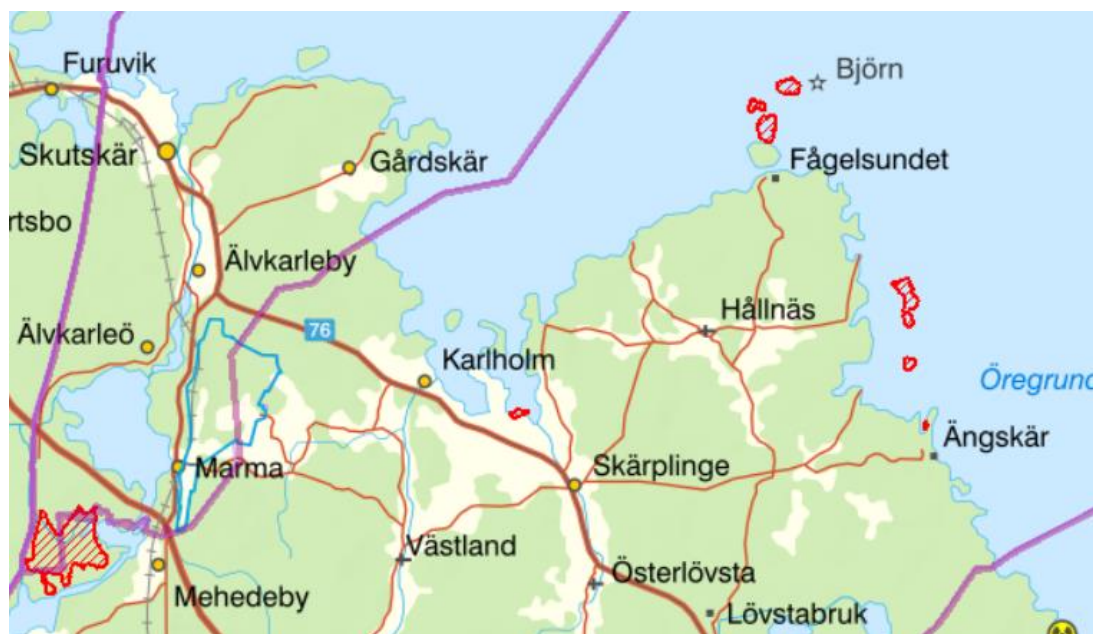
11.10 NATURRESERVAT OCH TILLTRÄDESSKYDD

Det finns 30 naturreservat i Tierp, se Figur 12. Reservaten är utspridda i hela kommunen och varierar i storlek. Tre av reservaten är kommunala reservat. Flera av områdena omfattas även av andra skydd som exempelvis riksintresse för naturvård och Natura 2000. Några av öarna utanför Fågelsundet

omfattas av tillträdesförbud, se Figur 13. Tillträdesförbudet är tidsbestämt och infaller under en bestämd period varje år i syfte att bevara fågelfaunan.

Figur 12 Naturreservat inom Tierps kommun markerade i grönt skrafferat. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Länsstyrelsen, 2021.

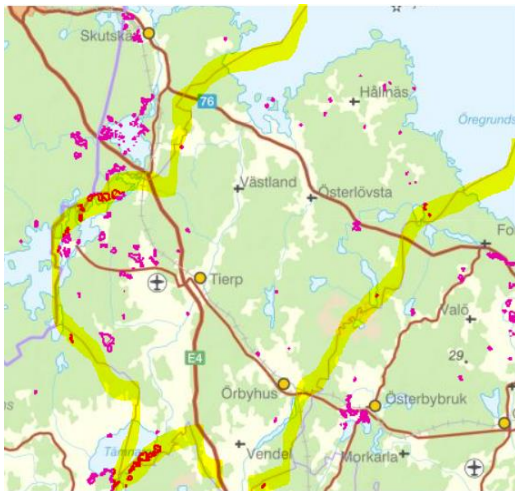
Figur 13 Områden som omfattas av tillträdesförbud är markerade i rött skrafferat. Källa: Länsstyrelsen, 2021.

11.11 EKOLOGISKT KÄNSLIGA OMRÅDEN

Enligt 3 kap. 3 § miljöbalken ska områden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. I Tierps kommun finns följande känsliga områden, Handviken, Ängskärsviken, Lövsstabukten, Strömarån, Nedre Dalälven, Lämpesbo hagmarker, Kisberg hagmarker, oskyddade rikkärr och grunda trösklade havsvikar.

11.12 NATURVÅRDSAVTAL

I kommunen finns ett stort antal naturvårdsavtal (7 kap 3 § Jordabalken), se Figur 14. Naturvårdsavtal är ett civilrättsligt avtal mellan staten/kommunen och markägaren i syfte att bevara och utveckla ett områdes naturvärden. Det gäller ofta mark som kräver naturvårdsanpassad skötsel och är ett bra komplement till övriga skyddsformer.

Figur 14 Områden som omfattas av naturvårdsavtal är markerade i rosa. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Naturvårdsverket, 2021.

11.13 DJUR- OCH VÄXTSKYDDSDOMRÅDEN

I Tierp finns sex djurskyddsområden vid kusten (7 kap. 12 § MB), se Figur 15. Djurskyddsområden är områden av stor betydelse för djurlivet som skyddas med lagstiftning på likartat sätt som för naturreservat.

Figur 15 Områden som klassas som djurskyddsområde är markerade i gult. Källa: Naturvårdsverket, 2021.

11.14 STRANDSKYDD

Det finns flertalet områden i Tierp som omfattas av strandskydd, se Figur 16. Det generella strandskyddet är 100 meter men längs kusten och Dalälven är strandskyddet utökat till 300 meter.

Figur 16 Områden som omfattas av strandskydd markerat i blått. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Länsstyrelsen, 2021.

11.15 BIOTOPSKYDDADE NATURMILJÖER

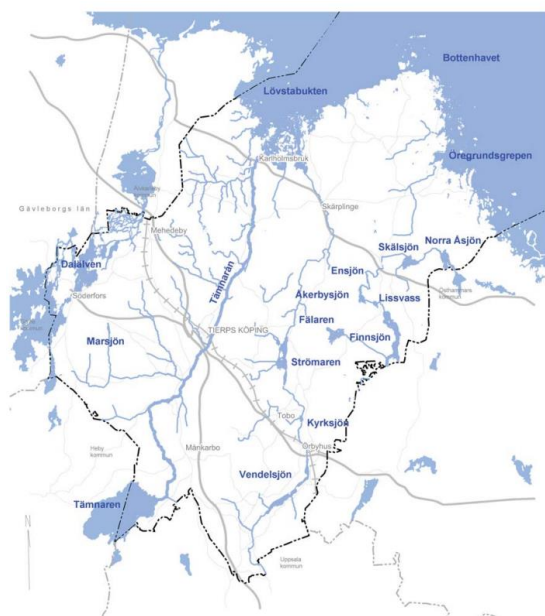
I Tierp finns ett flertal skogliga biotopskyddade områden, se Figur 17. Biotopskyddsområde är en skyddsform som kan användas för små mark- och vattenområden. Det handlar om områden som på grund av sina särskilda egenskaper är värdefulla livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter. Biotoperna är också viktiga för vanligare arter, samt för omväxling i landskapet.

Figur 17 Skogliga biotopskyddade områden markerat i brunt. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Naturvårdsverket, 2021.

11.16 VATTENFÖREKOMSTER

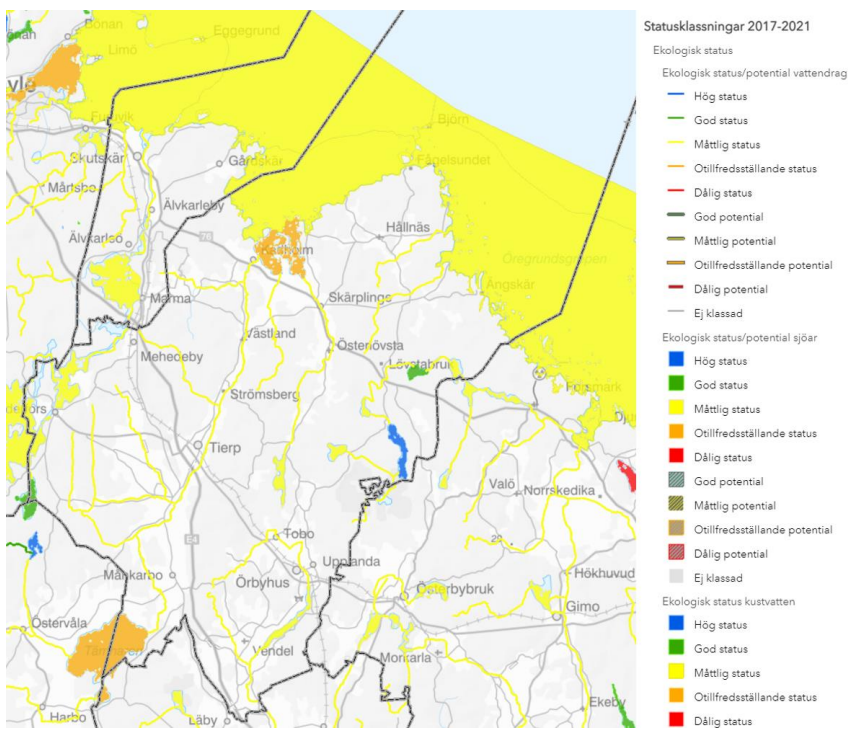
Det finns totalt 48 ytvattenförekomster och 11 grundvattenförekomster i Tierps kommun (med definition enligt EU:s vattendirektiv), se Figur 18 och Figur 19. Ytvattenförekomsterna utgörs av 11 sjöar, 30 vattendrag, fem kustområden och två utsjövatten. Majoriteten av alla ytvattenförekomster i Tierp har måttlig ekologisk status och uppnår ej god kemisk status, se Figur 20 och Figur 21. Tio av kommunens elva grundvattenförekomster har god kemisk och kvantitativ status.

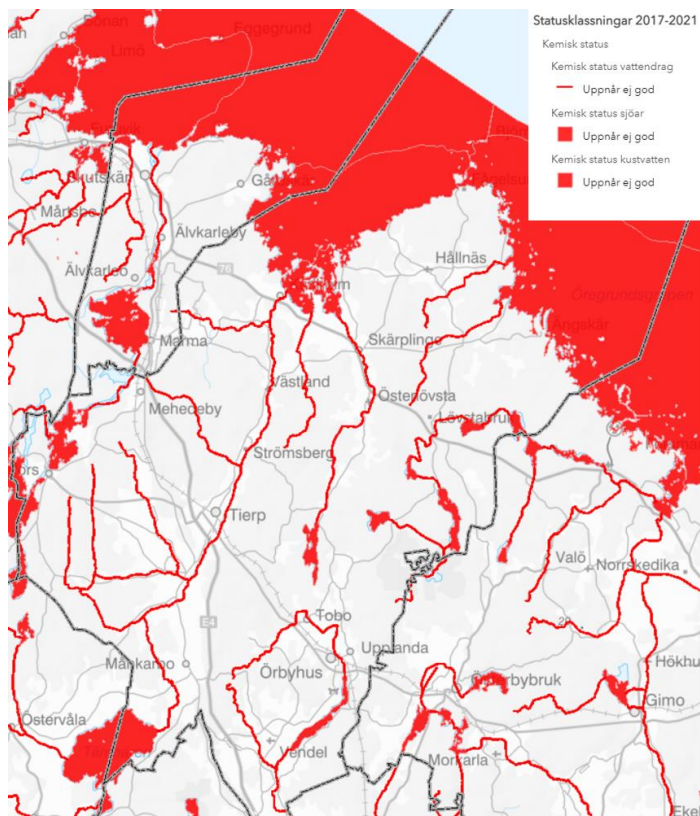
Figur 18 Ytvattenförekomster i Tierps kommun. Källa: Översiktsplan för Tierps kommun 2010–2030.

Figur 19 Grundvattenförekomster i Tierps kommun. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: VISS, 2021.

Figur 20 Ekologisk status för ytvattenförekomster i Tierps kommun. Källa: VISS, 2021.

Figur 21 Kemisk status för ytvattenförekomster i Tierps kommun. Källa: VISS, 2021.

11.17 ÖVRIGT SKYDDAT VATTEN

I hela kommunen råder det förbud mot markavvattning. Det finns även flertalet vattenskyddsområden, se Figur 22. Vattenskyddsområden kan innebära begränsningar av hur marken får användas och av hur till exempel kemikaliska produkter och avfall får hanteras. För en verksamhet eller åtgärd kan det gälla förbud, tillstånd eller anmälningsplikt. Vattenskyddsområden kan bildas för att skydda både grundvatten och ytvatten.

Figur 22 Vattenskyddsområden markerade i blått skrafferat. Kommungränsen är utpekad i gult. Källa: Naturvårdsverket, 2021.

VI ÄR WSP

WSP är en av världens ledande rådgivare och konsultbolag inom samhällsutveckling. Med cirka 50 000 medarbetare i över 40 länder samlar vi experter inom analys och teknik, för att framtidssäkra världen.

Tillsammans med våra kunder tar vi fram innovativa lösningar för en mänsklig, trygg och välfungerande morgondag. Så tar vi ansvar för framtiden.

wsp.com

WSP Sverige AB
Box 71
581 02 Linköping
Besök: S:t Larsgatan 3

T: +46 10 7225000
Org nr: 556057-4880
Styrelsens säte: Stockholm
wsp.com

